

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

REKREASYON FONKSİYONUNUN GAP KAPSAMINDA DOĞAL
VE KÜLTÜREL KAYNAKLARA BAĞLI OLARAK İRDELENMESİ

E n d e r Ö Z D E N

YÜKSEK LİSANS TEZİ

(MİMARLIK ANABİLİM DALI)

DIYARBAKIR
ŞUBAT-1993

T. C. DİCLE ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ	
Deney No.	0040977
Tasnif No.	711.6
	820

1993

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans çalışmamı değerli bilgi ve görüşleri ile yönlendiren danışmam hocam, Sayın Doç.Dr.Zülküf GÜNELİ'ye, beni bütün çalışma süresince destekleyen, değerli hocam, Dekanımız Sayın Prof.Dr.Turhan ÜZDEN'e, Fen Bilimleri Enstitü Müdürü, Sayın Prof.Dr.Zeki TEZ'e, gerek kaynak konusunda, gerekse görüşleri ile yardımlarını esirgemeyen Yıldız Teknik Üniversitesi, Peyzaj Planma Bölümü Öğretim Üyesi, Doç.Dr.Semra ATABAY'a, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yapı Bilgisi Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinden, değerli hocalarım Yrd.Doç.Dr.Ayşe BALANLI ve Yrd.Doç.Dr.F.Emel YAMANTÜRK'e, ayrıca çalışmam süresince bana destek olan bütün bölüm arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

Ender ÜZDEN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEŞEKKÜR	II
ÖZET	VI
İNGİLİZCE ÖZET	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1.PROBLEM	1
1.1.1.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE NÜFUS	1
1.1.2.GAP İLE DOĞACAK YAPI GEREKSİNİMİ	4
1.1.2.1.KONUT GEREKSİNİMİ	4
1.1.2.2.ÜRETİM YAPILARI GEREKSİNİMİ	5
1.1.2.3.HİZMET YAPILARI GEREKSİNİMİ	5
1.1.3.GAP İLE DOĞACAK REKREASYON GEREKSİNİMİ ..	9
1.2.ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	9
1.3.ÇALIŞMANIN AMACI	10
1.4.VARSAYIM	10
1.5.SINIRLILIK	10
1.6.YÖNTEM	10
BÖLÜM II:GAP'ın ÜLKEYE ve BÖLGEYE GETİRECEKLERİ ...	12
2.1.GAP'ın EKONOMİK VE SOSYAL KALKINMAYA ETKİSİ ..	12
2.1.1.TARIM	15
2.1.2.SANAYİ	16
2.1.3.ENERJİ	17

	<u>Sayfa</u>
2.1.4.ULAŞIM	18
2.1.5.EĞİTİM	20
2.1.6.SAĞLIK	20
2.1.7.TURİZM	22
2.1.8.İŞSİZLİK	22
2.2.GAP'ın BÖLGE NÜFUSU VE KENTLEŞMEYE ETKİSİ	23
BÖLÜM III:REKREASYON ve REKREASYONUN GAP BÖLGESİNDE İRDELENMESİ	26
3.1.REKREASYON	26
3.1.1.REKREASYONUN TANIMI	26
3.1.2.İNSAN VE REKREASYON İLİŞKİLERİ	29
3.1.3.REKREASYONU ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER ...	31
3.1.3.1.TOPOGRAFYA	31
3.1.3.2.İKLİM	32
3.1.3.3.TERMİK ETKİ	32
3.1.3.4.FOTOAKTİF ETKİ	33
3.1.3.5.KİMSAYAL ETKİ	34
3.1.3.6.ORMAN VARLIĞI	35
3.1.3.7.SU YÜZEYLERİ	35
3.1.3.8.HAVA + SU TEMİZLİĞİ	36
3.1.3.9.DİĞER DOĞAL FAKTÖRLER	37
3.1.4.REKREASYONEL POTANSİYELİ OLAN ALANLARIN MAKRO BÖLGEDE SINIFLANDIRILMASI	38
3.1.5.REKREASYON ALAN TÜRLERİ	45
3.2.REKREASYONUN GAP KAPSAMINDA İRDELENMESİ	51

	<u>Sayfa</u>
3.2.1.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE İNSAN ve REKREASYON İLİŞKİLERİ	51
3.2.2.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE REKREASYONU ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER	53
3.2.2.1.TOPOGRAFYA	53
3.2.2.2.İKLİM	56
3.2.2.3.TERMİK ETKİ	56
3.2.2.4.FOTOAKTİF ETKİ	56
3.2.2.5.DRMAN VARLIĞI	56
3.2.2.6.SU YÜZEYLERİ	57
3.2.2.7.DİĞER DOĞAL FAKTÖRLER	57
3.2.3.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE REKREASYON POTANSİYELİ OLAN ALANLAR ve TÜRLERİ	60
BÖLÜM IV: SONUÇ VE ÖNERİLER	78
4.1.SONUÇ	78
4.2.ÖNERİLER	80
YARARLANILAN KAYNAKLAR	90
ÖZGEÇMİŞ	91

ÖZET

Güneydoğu Anadolu Projesi'nin ilerlemesiyle bölgedeki nüfusun artacağı tahmin edilmektedir. Artacak bu nüfusun ekonomik, kültürel ve sosyal yapısında değişiklikler beklenmektedir. Bu değişikliklerin sonucunda, bölgede;

- Konut Yapılarına
- Üretim Yapılarına
- Hizmet Yapılarına ve
- Rekreasyon Alanlarına gereksinim duyulacaktır.

Bu yüzden proje, oluşacak bu gereksinimlerle beraber bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu bütünlük oluşacak yeni kentleşmelerin sağlıklı olması ve gereksinime cevap verebilmesi nedeniyle kaçınılmazdır.

Oluşacak bu yeni kentlerde göz önünde tutulması gereken olgulardan biri de rekreasyon alanlarının gerekliliğidir. Bu gereksinimin giderilmesi için ilk olarak mevcut rekreasyon alanlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Mevcut rekreasyon alanlarının, ne şekilde kullanılacağı araştırılarak, bu alanların geliştirilmesi ve ulaşım ağının daha iyi bir şekilde oluşturulması ile, bölgedeki potansiyelin artacağı düşünülmektedir.

Bunun haricinde, sulama projesinin tamamlanması ile bölgedeki arazinin ne şekilde dağılacağı tespit edilmelidir. Bu tespite dayanarak, hangi tür rekreasyon alanlarının, nerelerde planlanabileceği araştırılmalıdır.

Bu araştırma yapılırken de, bölgenin doğal potansiyelinin ve planlanacak rekreasyon alanlarının, tarıma ayrılmış alanlarla karışmaması sağlanmalıdır.

Anahtar Kelime:Rekreasyon

SUMMARY

It is estimated that the region population will increase, by the advancing of the Southeast Anatolian Project (S.A.P.). Changes are expected in the economic, cultural and social structure of this increased population. As a result of these changes, there will be a necessity for residential, production, service constructions and recreational areas, in the region. The project also, must be handled as a whole with these mentioned necessities. This integration is inevitable because of the worry about the health and welfare of the new urbanizations, that will be built.

In these new urbanizations, one of the facts is, to keep in mind the necessity of the recreational areas. To fulfill this necessity, first of all, the existing recreation must be fixed.

It is considered that by searching the methods of how to use and by progressing the existing recreation areas and by perfecting the transportation facilities, the regional potential may be increased. Furthermore, by the completion of the irrigation projects, the distribution of the lands must be thought carefully.

Therefore when the project is being handled, the function of the recreation areas must be examined regionally, where and how they could be used, must be thought carefully and they should not be mixed up with agricultural fields in the projected urbanizations.

Key Word: Recreation

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo</u>		<u>Sayfa</u>
1	OLUŞACAK BARAJLAR VE GÖLLERİ	58
2	KENTSEL, ARKEOLOJİK, DOĞAL VE TARİHİ SİT ALANLAR	61
3	MEVCUT REKREASYON POTANSİYELİ OLAN ALANLAR	68
4	2005 YILINDA, TAHMİN EDİLEN KENTSEL VE KIRSAL NÜFUSLAR	69
5	YAŞ GRUPLARININ KENTSEL VE KIRSAL ALANLARA DAĞILIMI	71
6	BİRLEŞMİŞ MİLLETLERDE REKREASYON ALANLARI İÇİN KULLANILAN STANDARTLAR ...	72
7	ÖNERİLECEK REKREASYON POTANSİYELİ OLAN OLAN ALANLAR	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil</u>		<u>Sayfa</u>
1	GAP BÖLGESİNDE EĞİM EŞİKLERİ	54
2	GAP GELİŞME PLANI	55
3	GAP BÖLGESİNDE TESCİLLİ DOĞAL SİT ALANLARI	59
4	GAP BÖLGESİNDE MEVCUT TURİZM DÜZER- GAHLARI ve GÖRÜLECEK YERLER	63
5	GAP BÖLGESİNDE MEVCUT ARAZI KULLANIMI ..	64
6	GAP BÖLGESİNDE KAPLICA, MADEN SUYU KAYNAKLARI, HAYVAN VARLIĞI VE MAGARALAR	67
7	GAP BÖLGESİ İÇİN ARAZI KULLANIMI HARİTASI	74
8	GAP BÖLGESİNDE TAŞLA KAPLI TOPRAK DAĞILIMI	76

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1.PROBLEM

GAP,Güneydoğu Anadolu Bölgesinin,Gaziantep,Adıyaman,Şanlıurfa,Diyarbakır, Mardin,Siirt ve Batman (1991 yılında il oldu) illeri ve çevrelerinde uygulanmakta olan büyük bir tarım, sulama ve enerji projesidir.Bu projelere ek olarak kentsel altyapı,ulaştırma,sanayi,eğitim,sağlık,turizm,konut vb. konularda yatırımları da içine alan,çok yönlü bir gelişmeyi kapsayacaktır.Bu çok yönlü proje ile birlikte,bölge nüfusunda da büyük değişikliklerin gözleneceği düşünülmektedir. Ayrıca projenin etkisiyle bölge nüfusunun ekonomik,kültürel ve sosyal yapısında meydana gelecek değişimler sonucunda,bölgenin rekreasyon alanlarına gereksinim duyacağı tahmin edilmektedir.

Ancak gereksinim duyulacak bu alanların türleri ve nerelerde planlanabileceği,GAP Master Plan'da açık olarak belirtilmemektedir.Bu alanların belirlenmesinde kapsamlı bir araştırma ve doğru ölçütlerden yola çıkılması projenin başarısını önemli ölçüde etkileyecektir.

Bu nedenle bölgenin bugünkü ve gelecekteki sosyal, ekonomik yapısını değerlendirmek,bölge ve kent planlarını ona göre geliştirmek gerekmektedir.

GAP'ın öncelikle bölge nüfusunu etkileyeceği düşünülmektedir.

1.1.1.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE NÜFUS

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde,yıllar ilerledikçe hedef olarak alınan 2005 yılında nüfus artacaktır.Bu,normal

artış hızının getirdiği bir artış olmayacaktır.GAP'nin hedeflerinden biri olan göçün durması ile,halen bölgeden dışarıya olan göçün de duracağı ve bunun aksine bölgeye doğru bir göçün başlayacağı düşünülmektedir (1).Bu olgular ışığında,çeşitli kurumlarca 2005 yılındaki nüfus şu şekilde tahmin edilmektedir.

-Master Plana göre,geçmiş yıllardaki hızına göre bölgedeki nüfus artışı %2.9 oranındadır.Bu hızla,bölgenin şu anda 4.300.000 olan nüfusu 2005 yılına kadar 7.575.000, şu andaki %3'lük tabii artışla ise 7.774.000 olacaktır.Önerilen sosyo-ekonomik çerçeveye göre ise,bölge nüfusu 2005 yılında 7.809.000'e çıkacaktır (2).

-Bir başka araştırmaya göre,1990-95 yılları arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesinin nüfus artış hızı %2.70, 1995-2000 yılları arasında ise %2.38 olarak belirtilmektedir (3).

İLİ	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	2005'deki NÜFUS
ADİYAMAN	-	834.474
BATMAN	-	583.783
D.BAKIR	-	1.694.394
G.ANTEP	-	1.800.796
MARDİN	-	790.844
SİİRT	-	282.456
Ş.URFA	-	1.925.209
TOPLAM	-	7.911.956 (4).

(1) DPT,GAP Master Plan (Ankara,1990),Cilt:2,S:5-17

(2) Aynı, S:5-17

(3) Sema Beyazıt,GAP Yöresinde Gelecekte Vasıflı İşgücü Sorunu (Şanlıurfa,1990), S:20

(4) T.C.DİE,Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar (Ankara,1992) S:57,58

-DİE tarafından yapılan,1990 nüfus sayım sonucu ortaya çıkan, normal artış hızları ele alınarak,hesaplanan 2005 yılı bölge nüfusu şu şekilde tahmin edilmektedir.

<u>İLİ</u>	<u>NÜFUS ARTIŞI HIZI (%)</u>	<u>2005'deki NÜFUS</u>
ADİYAMAN	3.5	859.663
BATMAN	3.77	600.388
D.BAKIR	3.17	1.748.688
G.ANTEP	3.30	1.856.236
MARDİN	2.58	817.253
SİİRT	1.25	293.290
Ş.URFA	4.60 (5)	1.966.095
<u>TOPLAM</u>	-	<u>8.141.613</u>

Yukarıda verilen tüm bu değerlere göre,bölgedeki işsizlik de göz önüne alınırsa,kurulabilecek sanayi çeşitleri şöyle belirtilebilir:

- Tarım Sanayi
- İnşaat Sanayi
- Gıda Sanayi
- Konfeksiyon Sanayi
- Tesisat Malzemeleri Sanayi
- Hayvancılık

İşgücü ve bölge nüfusundan sonra,GAP ile birlikte oluşacak etkileşim doğacak yapı gereksiniminde olacaktır.

(5) T.C.DİE,Genel Nüfus Sayımı,(Ankara,1990) S:6,7

1.1.2.GAP ile DOĞACAK YAPI GEREKSİNİMİ

GAP'in kapsamına giren illerde büyük boyuttaki yapı açığı,ters göçün başlaması,batıya olan göçün durması ve normal nüfus artışı ile daha da büyüyecektir.Gereksinim duyulan konut,üretim ve hizmet yapılarını belirleyebilmek, mevcut yapı stoğunun doğru saptanmış olmasını gerektirir. GAP'ni yönlendirecek en önemli çalışma olan Master Planda (6) bu tür bir araştırmaya yer verilmemektedir.

Sağlıklı bir kentleşmenin varolabilmesi için,GAP'nin gelişmesi ile birlikte,bölgedeki alanlar önceden belirlererek,hangi tür yapının hangi gelişme yönlerine doğru olacağı saptanmalıdır.

1.1.2.1.KONUT GEREKSİNİMİ

Günümüzde,GAP bölgesinde bulunan şehir merkezlerindeki konut yapıları,kırsal bölgeden,kente olan göç nedeniyle yetersiz kalmaktadır.Dolayısı ile bölge nüfusu izinsiz yapı yapmaya yönelmekte ve konut açığı gecekondularla giderilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, Diyarbakır'da izinsizli konut sayısı 65.392 iken, şehrin merkezindeki kaçak kat sayısı 1200,gecekondu sayısı ise 2400'dür (7).Konut yapılarının yetersizliği ile beraber,bölgede çarpık kentleşme ve bununla ortaya çıkan sorunlarla karşı karşıya kalın-

(6) Master Plan,Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) neler getirip,neler götüreceği hakkında Devlet Planlama Teşkilatınca yazılmış bir rapor niteliğindedir.GAP'ın ana bulgularını karar vericilere ve diğer ilgililere sunmaktadır.

(7) Ahmet Üzer,D.Ü.Sempozyum Metni (Diyarbakır,1990),S:12

maktadır.Bu sorunların çözümlenmesi,öncelikle yerleşim yerlerinin ve gelişme akslarının doğru olarak planlanmasına bağlıdır.Bu planlama ile birlikte çağdaş ve sağlıklı bir kent için,düzenlenecek imar planlarının uygulanması, yeni konut talebi baskısını sona erdirmek amacıyla da,yeni toplu konut alanlarının yaratılması gerekmektedir.

1.1.2.2.ÜRETİM YAPILARI GEREKSİNİMİ

Genel olarak bölge sanayisinin geleceği tarıma bağlıdır.Çünkü bölgede kurulacak sanayinin temel girdilerini tarımsal ürünler oluşturmaktadır.Bunun yanısıra bölge nüfusunun değişmesi ve sosyo-ekonomik gelişme ile tüketim artacak ve yeni üretimlere gereksinim duyulacaktır.Bu gereksinimin karşılanabilmesi için üretim yapıları planlamasında,

- Mevcut altyapının değerlendirilmesi (Enerji, Ulaşım,Bina vb.)
- Gerekli üretim türü
- Bu yapıların hangi bölgelerde olacağı ve
- Yeni sanayi alanları için gerekli altyapı belirlenmelidir.

1.1.2.3.HİZMET YAPILARI GEREKSİNİMİ

Bölgede sulu tarımın gelişmesi,nüfusun artması sonucu yeni oluşumlar gözlenecektir. Bunların başlıcaları;

- Sulu tarımın ilerlemesi ile ortaya çıkacak hastalıklar (Bkz.2.1.6)
- Tarım ve sanayi için gerekli temel eğitim

- Ekonomik seviyenin yükselmesi sonucu gereksinim duyulacak sosyal yaşantı

- Kent yönetiminde yapısal değişiklikler

- Çalışan nüfusun artması ile çocuk bakım ve eğitimindeki değişiklikler.

Tüm bu oluşumların sonucunda, köy ve kent merkezleri daha hızlı büyüyecek ve yeni hizmet yapılarına gereksinim artacaktır. Gereksinim duyulacak bu yapılar birkaç başlık altında toplanabilir.

A-Eğitim Yapıları

B-Sağlık Hizmetleri Yapıları

C-Yönetim Yapıları

D-Sosyal-Kültürel Etkinlik Yapıları

E-Rekreasyon Alanları

A-Eğitim Binaları: Bölgede çeşitli düzeylerdeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin sayısı, Türkiye geneline göre daha hızlı artmaktadır (8). Bunun yanısıra bölgedeki;

-Mevcut okur-yazarlık oranı ve eğitim düzeyi çok düşüktür

-Köy ve mezraların dağınık yerleşimi, eğitimi olumsuz etkilemektedir.

-Mevcut köy okulları, hem okul binası, hem de eğitim araç gereci bakımından yetersiz durumdadır

-Okula devam oranı düşüktür.

Bu olumsuzlukların giderilmesi ile bölge yeni eği-

(8) DPT, Ün.ver., Cilt:4, S:6-12

tim binalarına gereksinim duyacaktır.

B-Sağlık Hizmetleri Yapıları:Bölgedeki sağlık hizmetleri binaları günümüzde tam olarak hizmet vermemekle beraber,kullanım oranı olarak ta düşüktür.Buna sebep olarak personel ve tıbbi donanım yetersizliği,bölge halkının tedavi hizmetlerinden habersiz olması ve eğitimsizlik gösterilebilir.GAP master plana göre sağlık hizmetleri için şu tipler ve hedefler belirlenmiştir.

"-11 merkezinde dört doktor,altı sağlık personeli ile 50.000 kişiye A1 tipi dispanser

-ilçe merkezinde iki doktor, dört sağlık personeli ile 30.000 kişiye D1 tipi dispanser

- Bir doktor,üç sağlık personeli ile 7000-8000 kişiye köy tipi dispanser

-2000-3000 kişiye hizmet sunan ve bir ebasi olan sağlık kurumu (9)."

Bu tipler sonucunda,bölgede yeterli gibi görülen sağlık hizmetleri yapıları,sadece belli yerlerde yığılmasından dolayı yetersizdir.Bu Yetersizliği ortadan kaldırmak amacı ile hedef;

"-2005 yılına kadar her 10.000 nüfus başına,şu anki ülke ortalaması olan 25 yatak kapasitesine ulaşmak

-Doktorları,yatak sayısının %15'ine eşit olacak şekilde artırmak

-Hemşireler ve ebeleri,yatak sayısının %31'ine eşit

(9) DPT,Ün.ver., Cilt:4,S:5,15

olacak şekilde arttırmaktır (10)."

Tüm bunlarla beraber,sulu tarımdan dolayı ortaya çıkacak hastalıklar için yeni yapılara ve uzmanlaşmış elemanlara ihtiyaç duyulacaktır.

C-Yönetim Binaları:Günümüzde bölgedeki yönetim binaları yetersiz kaldığından dolayı,şehirlerde yeterli hizmet alınamamaktadır.Hedef alınan 2005 yılında bölge nüfusunun artması ile bölgedeki kent merkezleri büyük bir hızla gelişecektir. Gelişme beraberinde yeni yönetim yapılarını da getirecektir.Buna birkaç örnek verilebilir:

-Artan nüfusun barınma sorununa son vermek amacı ile yeni konutlar inşa edilecektir.Böylece şehirdeki konutların elektrik ve su abone sayısında büyük artışlar olacaktır.Artacak abonelerin işlemlerinin yapılabilmesi için ek yapılara ve uzmanlaşmış elemanlara gereksinim duyulabilecektir.

-Şu anda bölgedeki şehirler tek bir belediyeden idare edilmektedir.Fakat nüfusun artması ile gelişecek ve büyüyecek şehirleri idare etmek için,büyük şehir belediyesi ve buna bağlı merkez ilçe belediyeleri kurulacaktır.Bunun sonucunda da yeni yapılara gereksinim duyulacaktır.

D-Sosyal-Kültürel Etkinlik Yapıları:GAP'nin ilerlemesi ile birlikte bölgedeki eğitim kurumu sayısındaki ve okuma-yazma oranındaki beklenen artıştan daha önceki bölümlerde bahsedildi (Bkz. 1.1.2.3).Bu oranların artması ile beraber

(10) DPT,Đn.ver., Cilt:4,S:6-19

bölgenin ekonomik seviyesinde de bir artış beklenmektedir. Ayrıca bölge halkının satın alma gücü artabilecek ve hayat standardı yükselebilecektir. Tüm bu olguların gerçekleşmesi sonucunda bölge, yeni sosyal ve kültürel etkinlik binalarına gereksinim duyacaktır.

1.1.3.GAP ile DOĞACAK REKREASYON GEREKSİNİMİ

Bölgede rekreasyon alanları yok denecek kadar azdır. Bu alanlar az olmasına karşın, bölge halkı da şu anda rekreasyon alanlarının gereksinimini duymamaktadır. Çünkü bu gereksinim bölge halkının ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına ve ayrıca bu alanlara zaman ayırabilmesine bağlıdır. Ancak GAP'ın ilerlemesi, gelişecek sulu tarım ve buna paralel olarak tarıma dayalı sanayinin ilerlemesi ile bölge halkının hayat standardı da gelişecektir. Şu anda gereksinim duyulmayan rekreasyon alanları, bölge halkının sosyal, ekonomik ve kültürel seviyelerin artması sonucunda, eksikliğini hissettirmeye başlayacaktır.

Tüm bu yapıların ve rekreasyon alanlarının doğru sonuç ve problemlere sağlıklı cevap verebilmesi için, gelişme akslarının doğru olarak saptanması gerekmektedir. Bu seçimin doğru yapılmaması sonucunda çarpık ve sağlıklı kentleşmeler kaçınılmaz olacaktır.

1.2.ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

GAP dahilinde, araştırmalarda hedef olarak alınan 2005 yılına kadar; ters göçün başlaması, batıya olan göçün durması ve doğal hızıyla artacak olan nüfusun; ekonomik,

kültürel ve sosyal yapısında oluşacak gelişmeler sonucunda meydana çıkacak rekreasyon gereksiniminin tespit edilmesi ve bu tespit çalışması baz alınarak gerekli planlamanın yapılabilmesidir.

1.3.ÇALIŞMANIN AMACI

Güneydoğu Anadolu Projesinin,ülkeye ve bölgeye getirecekleri üzerine yapılan bu çalışmada amaç,projenin değişik aşamaları tamamlandıktan sonra,bölgedeki rekreasyon alanları gereksiniminin belirlenmesi ve bu gereksinimin giderilmesi için yapılacak planlamanın tespit edilmesidir.

1.4.VARSAYIM

Araştırmada,GAP'ın ilerlemesi ile bölgede artacak nüfusun,ekonomik,kültürel ve sosyal yapısındaki gelişmeler sonucu rekreasyon alanlarına gereksinim duyacağı,mevcut ve önerilecek rekreasyon alanlarının bu gereksinimi karşılayabilecek olması varsayımı ile yola çıkıldı.

1.5.SINIRLILIK

Çalışma,

-Güneydoğu Anadolu Projesinin kapsadığı bölgeyi

-Projeyi yönlendiren Master Planı

-Projenin devreye girmesiyle,mevcut ve önerilecek rekreasyon potansiyeli olan alanları kapsamaktadır.

1.6.YÖNTEM

Araştırmanın birinci bölümünde problem belirlenerek çalışmanın önemi ve amacı anlatıldı.

İkinci bölümde,GAP Master Plan esas alınarak,proje ile ilgili dökümanlar taranarak,Güneydoğu Anadolu Projesinin Bölgeye ve Ülkeye getirecekleri irdelendi.Bunun yanı sıra Tarım,Sanayi,Enerji,Ulaşım,Eğitim,Sağlık,Turizm,İşsizlik ve Kentleşme konularda nasıl bir değişim olacağına değinildi.

Üçüncü bölümde ise,değişik mimarlar ve şehircilik uzmanlarınca yapılan tanımlar,insan ve rekreasyon ilişkileri,rekreasyonu etkileyen doğal faktörler, rekreasyonel potansiyeli olan alanların sınıflandırması ve rekreasyon alan türleri hakkında genel bilgiler ele alınarak,Güneydoğu Anadolu Bölgesinde rekreasyon gereksiniminin ne şekilde giderilebileceği araştırıldı.Bu gereksinimin giderilmesi için,ilk olarak bölgedeki mevcut rekreasyon alanları ele alınıp,bunlara ulaşımın daha iyi bir şekilde sağlanması gerektiği belirlendi.Daha sonra sulama projesinin bitmesiyle,bölgedeki arazinin dağılımına göre,önceki bölümlerde anlatılan genel bilgiler ışığında,gangi tür rekreasyon alanlarının planlanabileceği,bu alanların nerelere gelebileceği ve yaş gruplarına göre nasıl bir dağılım gösterebileceği ifade edildi.

BÖLÜM II:GAP'ın ÜLKEYE ve BÖLGEYE GETİRECEKLERİ

2.1.GAP,EKONOMİK VE SOSYAL KALKINMAYA ETKİSİ

Başlangıçta enerji üretimi ve sulama amaçlı projelerden oluşan GAP,öngörülen 21 barajın tamamlanması ile,26 Milyar KW saatlik bir elektrik üretimi ve 1.7 Milyon hektarlık bir alanın sulanmasını sağlayarak dev bir proje olarak sadece bölgenin değil tüm Türkiye'nin kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır (11)."Halen mevcut 3.081.170 ha'lık ekilebilir alanların,sadece %3.9 olan 120.740 ha'nın sulanabildiği ve bu rakamın proje bittiğinde 14 katına çıkacağı düşünülmektedir (12)." Ülkenin az gelişmiş yörelerinde olan bir bölgeye bu derece büyük boyutlara varan bir kaynak aktarımı sonucunda oluşacak gelişmelerin, bir bölge planı kapsamında düşünülmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir.Bu amaçla başlatılan Master Plan çalışmalarında, projenin kalkınma amaçları şu şekilde sıralanmaktadır;

- Güneydoğu Anadolu Bölgesinin ekonomik yapısını iyileştirerek gelir seviyesini yükseltmek
- Tarım sektöründe üretim ve verimliliği sağlamak
- Nüfus göçünü durdurmak
- Bölge kaynakları ile beraber kararlı ve devamlı bir ekonomik büyümeyi gerçekleştirerek ihtiyacı artırmak.

(11) T.C.Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi, (Ankara, 1990), S:1

(12) Aynı, S:1

Bu durumda,GAP'la 2000 yılında Türkiye'nin toplam milli gelir %12 artacak ve uygulanacak modern tarım metodları sonucu 80 milyon insan beslenebilecektir (13).Yani GAP'nın ilerlemesiyle ülke genelinde sosyal ekonomik ve kültürel yapıda büyük gelişmeler ve değişimler beklenmektedir.Projenin meydana getireceği yüksek tarım ve sanayi potansiyelinin Türkiye ekonomisine eklenmesi,ülke refahını artıracak ve gelir seviyesini yükseltebilecektir.Gelir seviyesinin artması ile beraber satın alma gücü artabilecek,dışa açılım hızlanabilecek,ulaşım ve haberleşme ağı gelişebilecek,bununla beraber kentsel ve kırsal alanlar arasındaki ilişkiler artabilecektir.Ayrıca,GAP Master Plan'da bahsedilen Trend Projeksiyonuna göre,bölge ekonomisi yılda ortalama 4.7 oranında büyüyebilmekte,tarımsal büyüme hızı %2.7, sanayi büyüme hızı %6, inşaat büyüme hızı %4.6 ve hizmet sektörü büyüme hızı da %5 olabilmekte ve toplam milli gelirin artması sonucu 3 milyon insana iş imkânı sağlanabilmektedir (14).

Bunun yanısıra,proje gerçekleştiğinde yörede beklenen muhtemel gelişmeler şöyle sıralanmaktadır:

- Bölge sulu tarıma geçecek
- Sulu tarıma dayalı sanayiler kurulacak
- Kurulacak bu sanayilere hizmet verecek alt sanayiler kurulacak

(13) T.C.Başbakanlık DPT Müsteşarlığı,GAP (Ankara,1990)
S:1

(14) DPT, Ün.ver., Cilt:2,3:4-2

-Kurulacak bu sanayiler bölgede işsizliğe son verecek

-İşsizlik sona erdiğinde bölge halkının ekonomik seviyesi yükselecek

-Konutlarda aile lehine büyük eğişmeler olacak, daha uygun,geniş ve sağlıklı konutlar yapılacak

-Konutların döşenmesi çağdaş standartlara uygun olarak gelişecek

-Bölge halkının eğitim düzeyi yükselecek

-Çocuk bakım ve büyütme yöntemleri gelişecek, çocuk ölümleri önemli ölçüde azalacak

-Bölgede mesleki eğitim görecekt ve uzmanlaşacak birey sayısı artacak

-Bölge turizmi gelişecek

-Yöredeki ulaştırma ağı genişleyecek,mevcut yollar ıslah edilecek ve yenileri yapılacak

-Sosyal ve ekonomik gelişmeyle birlikte yöredeki dağınık yerleşimler yerini toplu yerleşimlere bırakacaktır (15).

Sonuç olarak,GAP bütün yönleri düşünülerek ülkesel, bölgesel,kentsel ve kırsal kalkınma çalışmaları olarak ele alınmaktadır.GAP'ın tamamlanması ile ülkenin ve bölgenin, sosyal,kültürel ve ekonomik yapısında büyük gelişmeler meydana gelecektir.Meydana gelecek bu gelişmeler şu alanlarda beklenmektedir.

(15) Bilim ve Teknik (Ankara,1990), Cilt:25, S:292

- Tarım
- Sanayi
- Enerji
- Ulaşım
- Eğitim
- Sağlık
- Turizm
- İşsizlik

2.1.1.TARIM

Bölgede tarıma dayalı büyük bir gelişme ve tarımsal üretimde patlama beklenmektedir.GAP sayesinde bölgede 1.7 milyon ha alan sulu tarıma açılacaktır.Bu alan Çukurova'da bugün sulu tarım yapılan alanların yaklaşık on katı büyüklüğündedir (16). DPT'ye göre;

-Toplam olarak ülkemizin bugünkü tarımsal üretimini katlayabilecek miktarda üretim artışı olacak

-Tarım alanları selden korunacak

-Endüstri bitkilerindeki üretim artışıyla tarıma dayalı sanayilerin kurulup gelişmesine katkıda bulunacak

-Yem bitkilerinin üretilmesi,mevcut hayvan ırklarının ve sağlık şartlarının ıslahı ile et ve süt üretiminde büyük gelişmeler sağlanacak

-Bunların yanısıra,arıcılık ve ipekböcekçiliği bölgede kuru tarım alanlarındaki küçük veya topraksız

(16) T.C.Başbakanlık DPT Müsteşarlığı,GAP (Ankara,1990), S:5

çiftçi ailesinin gelir seviyesini arttırıcı ve iş imkânı yaratıcı tarımsal faaliyetler olarak önem kazanacak

-Yaklaşık 1.5 milyonluk bir nüfusa tarımda iş imkânı sağlanacaktır (16).

Ayrıca tarımda toplam olarak ülkenin bugünkü tarımsal üretimini katlayabilecek miktarda üretim olacaktır. Böylece,bölge kaynaklarının geliştirilmesi ile yerli ve yabancı sermayeye yatırım yapma imkânı doğacak,tarımsal üretimde meydana gelecek ürün fazlasının ihraç edilmesiyle daha çok döviz girdisi sağlanacaktır.

2.1.2.SANAYİ

Bölge sanayisi yetersiz durumdadır.Bu sektörün gelişmesini engelleyen etmenler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bölgesel pazarın küçük olması
- Teşebbüs gücünün yetersizliği
- Yetersiz sermaye birikimi
- Sermayenin bölgeden dışarıya akması
- Verilen teşviklerin yerinde kullanılmaması(17).

Belirtilen bu gelişimi kısıtlayan faktörlerin açılması ve sulu tarımın ilerlemesi ile bölge sanayisinin gelişeceği düşünülmektedir.Emine Gönen'in Bilim ve Teknik dergisindeki "Ev Ekonomisi Etkinliklerinin Geliştirilmesi" başlıklı

(16) T.C.Başbakanlık DPT Müsteşarlığı,GAP (Ankara,1990), S:5

(17) DPT,Ön.ver., Cilt:4,S:2,10

makalesinde, projenin sanayi kalkınma amaçları şu şekilde açıklanmaktadır:

-GAP Bölgesi'nin toplumsal refahını ve motivasyonunu geliştirmek

-Yüksek gelirli istihdam olanaklarını genişleterek bölgeler arası gelir eşitsizliklerinin giderilmesine katkıda bulunmak

-İhracatın teşviki,doviz gelir ve tasarruflarının artırılması konusundaki ulusal amaçlara katkıda bulunmak (18).

Ayrıca GAP dahilinde,bölgedeki sanayinin gelişmesiyle birlikte ülke genelinde işsizlik azaltılabilecek ve mevcut mahalli hammaddelere dayanılarak kurulacak,önemli ölçüde geliştirilecek stratejik önemdeki sanayilerin ortaya konmasıyla daha sık ihracat yapılabilir.

2.1.3.ENERJİ

GAP Bölgesi'nde iki büyük hidroelektrik santrali, Keban ve Karakaya mevcuttur.Bunlardan Keban 1360 MV,Karakaya 1800 MV elektrik sağlayan iki üreticidir (19).iki santrale ek olarak halen inşa edilmekte olan beş adet hidroelektrik santrali daha vardır.Bunların üretecekleri elektrik miktarları şu şekildedir.

(18) "Gönen Emine,Ev Ekonomisi Etkinliklerinin Geliştirilmesi",Bilim ve Teknik Dergisi (Ankara,1992),Cilt:25, S:292

(19) DPT, Ün.ver., Cilt:2, S:5-8

-Atatürk Barajı	2400	MV
-Batman Barajı	185.6	MV
-Dicle Barajı	110	MV
-Kıralkızı Barajı	94	MV
-Çağ Çag III Nehri Santrali	14.4	MV

Bu santrallerin hepsi tamamlandıktan sonra, kurulu kapasite 5960 MV, yıllık enerji miktarı da 21.900 GVS olabilecektir. Bu demektir ki, Türkiye'nin elektrik enerjisi arzının %25'i ve hidroelektrik enerji santrallerinin enerji üretiminin %85'i bu projeler tarafından temin edilebilecektir.

2.1.4. ULAŞIM

Bölgeye ulaşım Karayolu, Havayolu ve Demiryolu ile sağlanmaktadır.

A-Karayolu Ulaşımı: Ana ulaşım E-24 uluslararası karayolu ile sağlanmaktadır. E-24, Irak sınır kapısından itibaren Mardin, Ş. Urfa ve G. Antep'ten geçmekte, bölgeyi doğudan-batıya dolaşarak İskenderun ve Mersin limanlarına bağlanmaktadır. Ayrıca bölgenin karayolu trafiğindeki odak noktaları G. Antep, Ş. Urfa, Mardin-Kızıltepe, D. Bakır ve Silopi bu yol üzerinde bulunmaktadır.

Ayrıca Ortadoğu transit ticaret trafiğinin en büyük bölümünü taşıyan, G. Antep-Silopi karayolu da bölgeden geçmektedir. Bu yol aynı zamanda Ortadoğu ile tek karayolu

bağlantısıdır.Fakat bu karayolu tam olarak kullanılmamaktadır.Proje ile birlikte,bu karayolunun geliştirilmesi ve yol boyunca yapılacak tesisler sayesinde ülke ekonomisine katkıda bulunulabilir.

B-Havayolu Ulaşımı: Mevcut havayolu ulaşımında THY D.Bakır ve G.Antep havalimanından büyük DC-9 ve B-727 tipi uçakları ile düzenli olarak yurtiçi ve bağlantılı yurtdışı yolcu seferleri yapmaktadır.Bunun yanısıra Ş.Urfa,Batman ve Siirt havalimanlarından da gerektiğinde ulaşım sağlanmaktadır.

C-Demiryolu Ulaşımı:Bölgede iki ana demiryolu hattı mevcuttur.Birincisi Türkiye'yi,Suriye ve Irak'a bağlanmakta,ikincisi ise Haydarpaşa,Malatya,D.Bakır ve Kurtalan bağlantısını temin etmektedir. Bölgede yılda 1.1 milyon ton/km olan yük taşımacılığı,GAP sonrası 50 milyon ton/km'ye yükselecektir.Bu nedenle Nizip-Nusaybin tren hattı,Ş.Urfa'dan geçirilecek ve Nusaybin'de yükleme-boşaltma tesisleri yapılacaktır (20).

Ayrıca Master Plan'da belirtilen ulaştırma Ana Planı Sektörü,beklenen nüfus artışı ve ekonomik büyümeye göre şekillendirmeyi hedef almıştır.Bunun için şu amaçlar edinilmiştir:

- Yolcu güvenliğini artırmak
- Talepleri karşılamak

(20) BİAR,GAP (Ankara,1990), S:22

-Ulaşım maliyetini azaltmak ve enerji tasarrufu sağlamak

-Çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak

-Daha iyi yönetim sağlamak

-Uluslararası taşımacılıktan elde edilen kazancı artırmak (21).

2.1.5. EGİTİM

Bilindiği gibi bölge halkının okuma-yazma oranı, Türkiye ortalamasına göre çok düşüktür. Fakat bölgede çeşitli düzeylerdeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin sayısı, Türkiye geneline göre daha hızlı bir artış göstermektedir.

Fakat GAP'ın ilerlemesiyle bölgedeki eğitim düzeyinde atılımlar gerçekleşecek ve şu anda yetersiz olan eğitim yapıları gereksinimi giderilecektir (Bkz.1.1.2.3.). Çünkü projenin ileri safhalarında, sulu tarıma geçildiği zaman bölgede uzmanlaşmış elemana ihtiyaç duyulacaktır. Bu durumda, bölgede meslek eğitim binalarına daha çok gereksinim duyulacaktır. Bu gereksinimin giderilmesi halinde, uzmanlaşmış eleman gereksinimi giderilerek eğitim seviyesi yükseltilebilir.

2.1.6. SAĞLIK

Genel olarak sağlık hizmetlerinin amacı, bütün yerleşim yerlerindeki nüfusun sağlığını korunmaya ve tıbbi

(21) DPT, Ün.ver., Cilt:4, S:D-9

bakım sağlamaya yöneliktir. Bu amaca ulaşmak eldeki tesislerin ve personelin yeterli olması ile mümkündür. Ancak bölgedeki sağlık hizmetleri bu amaca ulaşamamıştır. Sağlık hizmetleri yapıları, yeterli sayıda gözükmeye karşın belli yerlerde yoğunlaştığı için amacına ulaşamamakta, ayrıca personel açısından da yetersiz kalmaktadır. GAP'ın ilerlemesiyle bu yetersizliğin ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

Bölgede eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi halinde, sağlık hizmetlerine şu konularda katkısı olabilir:

- Çocuk doğum ve ölüm oranlarının azalması
- Aile planlaması

GAP, sağlık hizmetlerine bazı yenilikler getirirken, beraberinde bazı sorunları da getirebilecektir. Örneğin, sulu tarımla beraber bazı hastalıklar da ortaya çıkabilecektir. Bunlar,

- Sıtma
- Brusellois (Brusella)
- Şark çıbanı
- Sindirim sistemi ile ilgili bulaşıcı hastalıklar

Bu hastalıklara şimdiden önlem alınması gerekmektedir. Bunun için, uzmanlaşmış personele ve bu hastalıkların tedavisi için yeni hizmet yapılarına gereksinim duyulacaktır. Bu açıdan, sulu tarımın daha fazla gelişeceği yerlerde, bu yapıların şimdiden planlanması gerekmektedir.

2.1.7.TURİZM

Bölgenin zengin tarihi geçmişi, aynı zamanda bir turizm kaynağıdır. Bu zengin tarihe ve turistik alanlara şu örnekler verilebilir:

-Ş.Urfa'daki Şuayip Şehri, Balıklıgöl, Harran ve Urfa Kalesi

-Mardin ve Midyat'ta bulunan çeşitli Kiliseler ve Deyrulzafaran Manastırı

-Siirt'te İslam medeniyetinin eserleri olan, Veysel Karani, İsmail Hakkı Türbeleri ve Hasankeyf

-Adıyaman'da bulunan Nemrud Dağı

-D.Bakır ve Ergani'de bulunan, bölgenin kültürel potansiyeli (Surlar, Kaplıcalar vb.)

-Diğer küçük Cami, Kilise, Kervansaray ve Hanlar Bunun haricinde, bölgede kaplıca ve maden sularıda bulunmaktadır. Fakat bu kaynaklar tam kapasite ile işletilmemektedir. Bu işletimin sağlanması ile günde 63.960 ziyaretçiye hizmet verebilecektir (22).

2.1.8.İŞSİZLİK

Günümüzde bölgenin en büyük ve önemli sorunlarından biri işsizliktir. Toplam milli gelirin artması için öncelikle bölgedeki reformların ve yatırımların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu reformların en büyüğü, bölgenin sulu tarıma geçmesi olacaktır. Sulu tarımın ilerlemesi ile, tarıma

(22) DPT, Ün.ver., Cilt:3, S:8-19

dayalı sanayiler ve bu sanayilere hizmet amacı ile alt sanayiler oluşabilecektir.Ortaya çıkacak bu sanayiler bölge ve ülke ekonomisine katkıda bulunabilecek ve işsizliğin azalmasında etken olacaktır.

2.2.GAP'ın BÖLGE NÜFUSU VE KENTLEŞMEYE ETKİSİ

Bölge nüfusunun hedef olarak alınan 2005 yılında ne kadar olacağı hakkında çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar daha önceki bölümlerde anlatıldı (Bkz.1.1.1.).Yapılan bu çalışmaların hangisinin kesin bir sonuca vardığı tartışma konusudur.Şöyleki,ileriki yıllarda nüfusu artıracak ve eksiltecek etkenler vardır.

-Şu anda bölgede yeni doğan bebeklerin ölüm oranı ülke genelinin çok üzerindedir.Bu oran,şu anda nüfusu azaltan bir faktör olarak görülmektedir.Fakat sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi durumunda ölüm oranının düşeceği tahmin edilmektedir.Bu durumda nüfusun artmasına etken olan bir faktör olarak görülmektedir.

-Şu anda bölge halkının aile planlaması hakkında bilgisi olmadığından,bölge nüfusunu artıran bir faktör olarak görülmektedir.Ancak eğitimde yapılacak gelişmeler sonucunda,bölge halkının okuma-yazma oranı da yükselecektir.Bu durumda bölge halkı aile planlaması hakkında bilgi sahibi olacaktır.Böylece nüfusu eksilten bir faktör olarak etki edecektir.

-Göçün durması ve ters göçün başlaması nüfusu artıran bir faktör olarak görülmektedir.

Tüm bu olgular göz önüne alındığında,nüfus konusunda sağlıklı bir hesabın yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Fakat nüfus,bu çalışmada önemli bir yer tuttuğundan,hesaplanan nüfus baz olarak alınacaktır.Buna göre 2005 yılında bölge nüfusunun yaklaşık 8.000.000 olacağı tahmin edilmektedir.

GAP'ın da etkisi ile oluşacak bu nüfusun, bölgedeki kentleşmeye büyük bir etkisi olacaktır.Bu etkileşmenin sağlıklı bir kentleşmeye cevap verebilmesi için bazı olguların göz önünde tutulması gerekmektedir.

Herhangi bir bölgenin mekânsal gelişimi,bir ölçüde ulaşım ağı,yerleşim dokusu ve arazi kabiliyeti tarafından belirlenir.Suyun mevcudiyeti de,mekânsal gelişme dokusunu önemle etkileyen diğer bir faktör olarak kabul edilebilir.Güneydoğu Anadolu Projesi'nin öngördüğü bölgede,su depolama ve dağıtım tesislerini öngören önemli altyapı projelerinin uygulanması sonucunda,mekânsal gelişme dokusu büyük ölçüde değişikliğe uğrayabilecektir.

Ayrıca ulaşım ağı ve yerleşim dokusu,gelişme potansiyelinin tespitinde önemli bir faktördür.GAP Master Plan'da,bu olgular göz önünde tutularak,G.Antep,Ş.Urfa ve D.Bakır'ı birleştiren karayolları ana arter olarak kabul edilmiş ve karayollarının her iki tarafındaki koridor bandınının yüksek potansiyele sahip olduğu düşünülmüştür.

Ayrıca belirtilen bölgesel gelişme,önemli ölçüde iç göç ve kentsel nüfus artışı öngörmektedir.Kentsel gelişmenin dikkatle planlanması,altyapının geliştirilmesi ve

kentsel hizmet düzeylerinin iyileştirilmesiyle,potansiyel yatırımcıları ve bölgeye göç edecek nüfusu çekmede önemli rol oynayacaktır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında,bölgede kurulacak yeni kentlerin,bölge halkına hizmet edebilmesi için sağlıklı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Çünkü bu kentler,diğer iller için örnek teşkil edebilecektir.Fakat bu kentler planlanırken, kentsel faaliyetler ile tarımsal arazi kullanımı arasındaki ilişkiler dikkate alınarak değerlendirilmeli,özellikle gelişme alanlarının,tarımsal arazilere karışmadan dikkatli bir şekilde seçilmesi sağlanmalıdır.

BÖLÜM III:REKREASYON VE REKREASYONUN GAP BÖLGESİNDE İRDELENMESİ

Bu bölümde genel olarak, rekreasyonun tanımı, insanlarla olan ilişkisi, rekreasyonu etkileyen doğal faktörler, rekreasyonel alanların sınıflandırması ve alan türleri anlatılmakta ve bu bilgiler ışığı altında, rekreasyon alanlarının, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin doğal mekanlarına ne şekilde uyarlanabileceği irdelenmektedir.

3.1.REKREASYON

3.1.1.REKREASYONUN TANIMI

Sözlük anlamı "bireyin çalışma dışı zamanlarda hoşlandığı bir işle uğraşması "ya da" ruhsal ve bedensel yenilenme" (23) olan rekreasyon, latince "Recreasyon" sözcüğünün karşılığı olup, İngilizce'de "Recreation" olarak yer almaktadır (24). Türkçede ise aynı anlamda ve rekreasyon veya dinlenme olarak kullanılmaktadır.

Bu genel nitelikteki tanımlamanın yanısıra, bazı yabancı kaynaklarda daha geniş ve bilimsel olarak, değişik tanımlamalar görülmektedir.

- "Toprak parçası, su, ağaçlar, yeşil alan ve yaban hayatı gibi doğal kaynakların kendilerine özgü katkıları

(23) "Horrenby, The Advanced Learner's Dictionary of Current English, (Oxford, 1963)", Atabay Semra, Rekreasyon Planlama, (İstanbul, 1989), S:1

(24) "The World Dictionary, (İngiltere, 1975)", Atabay Semra, Ön.ver., S:1

ile rekreasyon oluşturulmaktadır (25)."

- "Rekreasyon, doğa içinde bireylerin boş zamanlarını kullanmasıdır. Bu kullanım faydalı veya zararlı olabileceği gibi, bireyin kişiliği ve başarısı üzerine genişletici ve geliştirici bir güç olabilmektedir (26)."

- "Rekreasyon, boş zamanı bireysel zevkler ve eğlence için, kara avcılığı, su avcılığı, piknik yapma ve yüzme gibi devinimlerle geçirmektir (27)".

- "Rekreasyon halkın boş zamanlarında yaptığı, herhangi bir eyleme göre anlam kazanan değişken bir deyimdir. İki ayırımdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi rekreasyonist denilen kullanıcılar, diğeri ise rekreasyon çevreleridir (28)".

- "Rekreasyon çeşitli biçimlerde sınıflaması yapılabilmeyen temel bir insan gereksinmesidir (29)".

- "Rekreasyon büyük arazileri kullanarak bir eylem formu, daha doğrusu zevk gibi kendine özgü bir amacı olan çeşitli eylem formlarıdır (30)".

- "Rekreasyon, bireyin ruhsal durumunu canlandı-

-
- (25) "Allen, S.W., Conserving Natural Resources, (New York, 1959)", Atabay Semra, Ün.ver., S:2
(26) "Brockman, C.F., Recreational Use of World Lands (New York, 1959)", Atabay Semra, Ün.ver., S:2
(27) "Federal Register, Wildland Planning Glossory, (California, 1976)", Atabay Semra, Ün.ver., S:2
(28) "Elsner, H.G., Wildland Planning Glossory, (California, 1976)", Atabay Semra, Ün.ver., S:2
(29) "Bureau of Outdoor Recreation, Wildland Planning Glossory, (California, 1976)", Atabay Semra, Ün.ver., S:2
(30) "Clawson M., Economics of Outdoor Recreation, (Baltimore, 1971)", Atabay Semra, Ün.ver., S:3

ran herhangi bir eylemdir (31)".

- "Rekreasyon boş zaman içinde ve onunla ilişkili eylem, yada serbest durgunluğu da içeren eylemlerin tümüdür (32)".

Türkiye'de yapılan, rekreasyon ile ilgili çalışmalarda da bazı değişik rekreasyon tanımları verilmiştir.

- "Rekreasyon, günlük yaşamın sıkıcı, disiplinli, tekdüze geçen çalışmalarından sonra, insanların sevdiği, ilgi duyduğu işle uğraşması, yıpranan vücutlarının yenilenmesi ve verimli bir çalışma evresi için yaptığı hazırlıktır (33)".

- "Rekreasyon, halkın açık alanlardan yararlanması, dinlenme zamanını buralarda geçirmesidir (34)".

- "Rekreasyon, bireyin kendi istek ve içgüdüüne göre olanakları ölçüsünde kullanabileceği boş zamanlarında yer alan bedensel ve ruhsal dinlenme gereksinmesidir (35)".

- Rekreasyon, bireylerin beğenisi bakımından doyurucu, ruhsal ve bedensel yenilenme amacını taşıyan, aynı zamanda bireyin sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik olanakları ile bağımlı boş zaman kullanımlarını içeren

(31) "Douglas, W.R., Forest Recreation (New York, 1970)", Atabay Semra, Ün.ver., S:3

(32) "Clawson M, Ün.ver.", Atabay Semra, Ün.ver., S:4

(33) "Aran, S., Ege ve Akdeniz Sahil Şeridindeki Rekreasyonel Gelişmeler, (Ankara, 1967)", Atabay Semra, Ün.ver., S:4

(34) "Bayraktar A., Rekreasyon Turizm İlişkileri, (İstanbul, 1972)", Atabay Semra, Ün.ver., S:4

(35) "Pehlivanoglu, Rekreasyon ve Orman İçi Rekreasyon (İstanbul, 1976)", Atabay Semra, Ün.ver., S:4

eylem yada eylemlerdir (36)".

- "Rekreasyon alanları, şehrin doğal, topografik ve jeolojik şartlarına olduğu kadar, orada yaşayan nüfusun ihtiyaçlarına, yaşama tarzına, istek temayül ve geleneklerine de bağlı olan, insanların boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmeleri için düzenlenmiş alanlardır (37)".

- "Rekreasyon, insanın olumsuz çevre koşullarına bağlı olarak bozulan bütünlüğüne kavuşması ve ulaştırılması olayıdır (38)".

Yukarıda verilen tüm rekreasyon tanımları göz önünde tutularak rekreasyon alanları için şu tanımlama yapılabilir;

Rekreasyon, insanların yaşam süreleri içinde ve yaşamın çeşitli evrelerinde daha yaratıcı, daha üretken ve sosyal çevresiyle daha uyumlu yaşayabilmesi için, alışagelmış uğraşların dışında, bir takım uğraşları yerine getirebileceği, özel olarak düzenlenmiş alanlardır.

3.1.2. İNSAN VE REKREASYON İLİŞKİLERİ

Her ülkede, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni hal, gelir düzeyi, milliyet ve din gibi etmenler ayrı olduğundan, rekreasyona yönelişler farklılık gösterebilmektedir. Bu konuda önemli faktörlerden biri nüfustur. Çünkü farklı yaş

(36) Semra Atabay, Ün.ver., S:5

(37) Çetiner Ayten, Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, (İstanbul, 1991), S:211

(38) "Ergin Şenel, Rekreasyon ve Rekreasyonel Planlamanın Yakın Çevreye İntegrasyonu, (Almanya, 1977)", Çevre, Yapı, Tasarım, (Ankara, 1979), S:111

gruplarındaki insanların,cinsiyetine de bağlı olarak çok farklı rekreasyon istekleri ortaya çıkabilmektedir.

-Sosyo-Kültürel ilişki: "Bir alanın tarihsel geçmiŐini bize yansıtan yapılar,alanın doğal özellikleri yanında,rekreasyonel potansiyelini yükselten ve ona etkili olan önemli faktörlerdir (39)".Ayrıca toplumun sosyal yapı kademelenmesi için,eğitim ve kültürel yapıya ilişkin bilgiler, rekreasyonel eylemlerin türü, doğal ve kültürel kaynakların nitelik ve özellikleri de rekreasyonun tür ve çeŐidini etkileyebilmektedir.

-Sosyo-Ekonomik ilişki:Sosyo-ekonomik faktörler,bir alanın kendi olanakları ile rekreasyon fonksiyonunu geliŐtirme kapasitesini gösterebilmektedir.Alanda turistik gelişmenin büyük bir bölümünün,o bölge halkı tarafından karşılanması ve kazancın yine aynı kimselere dönüŐeceęi durumlarla,sosyo-ekonomik yapı önem kazanabilmektedir.Bu yapıyı oluşturan faktörler alana gelecek ziyaretçileri dolaylı olarak etkilemektedir.

-Sosyo-Psikolojik ilişki:Sosyo-psikolojik faktörler arz ve talep açısından önem kazanabilmektedir.özellikle alana gelen ziyaretçileri direkt etkileyen sosyal ilişkiler nedeniyle,talep yönü daha ağır basmaktadır. "Sosyo-psikolojik faktörler,alan halkının o yöreyi rekreasyon alanı olarak geliŐtirilmesine olan ilgi derecesi ile alan-

(39) Semra Atabay, n.ver., S:51

da rekreasyona yönelik bir atılım yapabilme yeteneğidir (40)".

-Rekreasyonel Altyapı: Bir alanın rekreasyon için kullanıma açılmasında özellikle altyapı tesisleri önemli yer tutmaktadır. Çünkü genellikle alanda rekreasyonel aktivitelere dolaylı olarak etki edebilmektedirler. Bunlar su gereksiniminin karşılanması, atık suların alan dışına götürülmesi, ısıtma ve soğutma için altyapı tesisleri, alan içi ve dışı haberleşme ağı olarak belirtilebilir.

-Ulaşım: Rekreasyon alanının kullanılma yoğunluğu, bu alanı, rekreasyon potansiyeli olan yerleşim merkezlerine bağlayan ulaşım ağına yakından bağlıdır. Ulaşabilirlik durumu, çevre bağlantısı, rekreasyon alanının coğrafik durumu ve yolları, teknik yapısı ile yakından ilgilidir. Bu bakımdan ulaşabilirlik genellikle km. olarak değil de, yolda harcanan zaman olarak ifade edilmektedir.

-Diğer Servisler: Bunlar, rekreasyon alanının temel fonksiyonuna mutlaka gerekli olmayan fakat rekreasyonel aktiviteye katkısı olan hizmetler olarak tanımlanabilir. Bunlar, ekonomik faktörler, uğraşı ve eğitim, organizasyon düzeyi, planlanangelişmenin yöntemi gibi faktörler olabilmektedir.

3.1.3. REKREASYONU ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER

3.1.3.1. TOPOGRAFYA

Yüzey şekillerinin anlatımında, en iyi ölçü reliyef

(40) Semra Atabay, Ün.ver., S:53

potansiyel olabilmektedir. Çünkü reliyef potansiyeli bir alanın yüzey şeklinin karakterize edilmesinde önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle reliyef potansiyeli yüzey şekillerinin tanımlanmasında kullanılabilir.

Topografyanın insan üzerine etkisi olduğu tahmin edilmektedir. Ovalık ve düz alanların insan üzerine monoton bir etki yaptığı düşünülürken, tepe ve dağların peyzajı, görsel açıdan daha iyi bir etki yapmaktadır.

3.3.2. İKLİM

İklim, doğadaki rekreasyonel faaliyetlerde temel bir faktördür. Çeşitli iklim elemanları insanın rahatlık hissi- ne değişik biçimlerde etki edebilmektedir.

İklim elemanlarının, algılanan etkileri belli bir reaksiyon formunun seçimine neden olabilmektedir. Böylece insanlar çeşitli alanların biyoklimatik özelliklerini, tatili geçirecek yada sürekli kalınacak yer seçiminde önemli bir faktör olarak kullanabilmektedir. "Araştırma alanında olduğu gibi, özellikle düşey mesafelerde iklim ekstremlerinin çok değişiklik gösterdiği bölgelerde, iklim rekreasyonel faaliyetler içinde çok önemli olabilmektedir (41)".

3.1.3.3. TERMİK ETKİ

İnsanın kendini herhangi bir ortamda rahat hissetmesi, vücut sıcaklığını, hiç bir güçlük olmadan düzenleyebilmesi olarak düşünülebilir. Bu nedenle, insanın iklimsel

(41) Semra Atabay, Öv.ver., S:24-25

rahatlığında rol oynayan faktörler, bulunduğu ortamda sıcaklık ayarlamasının zor veya kolay olmasını etkileyen faktörler olabilmektedir. Dış ortam sıcaklığının fazla yada az olduğu durumlarda düzenlemesi zordur. Buna nem de katılırsa sıcaklık düzenlemesi daha da güçleşir.

3.1.3.4.FOTOAKTİF ETKİ

"Rekreasyon alanı için önemli koşullardan bir diğeri de iklimin insan organizmasına olan fotoaktif etkisidir (42)". Bunun için önemli olan ışık kompleksi, iyonize olmayan ve atmosfere oldukça dar bir açılımla giren ışınlardır. Şimdiye kadar saptanabilen bilgilere göre, ışınlar yaşayan organizmalara etkileri bakımından aşağıdaki açılımları gösterebilmektedir.

Ultra Viyole	C	280 μ
" "	B	280-315 μ
" "	A	315-400 μ
		400-780 μ (Göz ile görülebilir ışık)
Kırmızı Ötesi Işık	A	780-1500 μ
		1500-3000 μ
		3000-5000 μ (H ₂ O ve Co ₂ moleküllerinin ısı ışınları)

Genellikle Ultraviyole B ve A spektrumu insan sağlığı bakımından en uygun olarak kabul edilmektedir. Çünkü Ultraviyole ışınları, bazal metabolizmayı yükselterek, derin

(42) Semra Atabay, Ün.ver. S:26

nefes almayı sağlamak, kan basıncını düşürmek, kandaki hemoglobin oranını arttırmak, grip ve romatizma gibi hastalıklara karşı vücut direncini arttırmak bakımından terapötik olarak önemlidir.

3.1.3.5. KİMYASAL ETKİ

Havanın kimyasal etkisi;

-Atmosferdeki oksijen

-Havadaki doğal ve yapay maddeler "Aerosol" ile olmaktadır.

Dağlarda yükseklik arttıkça insanlarda oksijen eksikliği belirtileri görülmektedir. Yükseklik fizyolojisi açısından, insan organizmasında ancak 1.000 m'den sonra bir reaksiyon göstermekte ve 3.000 m'den sonra ise iyice olumsuzlaşmaktadır. Havadaki doğal aerosol, periyodik, aralıklara bağlı kalmadan havada değişik miktarlarda bulunmaktadır. Bu, havanın meteorolojik durumuna ve maddelerin kaynaklarına göre değişmektedir. En önemli aerosollar, deniz yüzeyinden havaya karışan tuz zerrecikleridir. Bu yerler solunum yolu hastalıklarının iyileştirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

"Rekreasyonel açıdan bir alanın biyoklimatik durumunun saptanmasında, sıcaklık, yağış ve güneşlenme ele alınabilmektedir. Bunlar uygulamada kolaylık bakımından rekreasyon için en önemli iklimsel veriler olmaktadır (43)".

(43) Semra Atabay, Ün.ver., S:26-27

3.1.3.6.ORMAN VARLIĞI

Orman,günümüzde toplumun rekreasyonunda en büyük etkili peyzaj elemanlarından biri olmaktadır.Sıcaklık ekstremelerini yumuşatması ve şiddetli rüzgârları önlemesi en önemli fonksiyonlardan birisidir.Ormanın rekreasyon alanı olarak insanlara etkisi fiziksel ve psikolojik açıdan ilerlemektedir.Ayrıca,bir alanın rekreasyonel olarak önemi gürültüsüz olmasına bağlı olduğundan,ormanlar en çok aranan rekreasyon alanları olmaktadır.

Düşey yönde basamaklı bir yapı gösteren ormanlar gürültüyü emmede daha çok etki göstermektedir.Ayrıca gürültüyü etkili bir şekilde önlemek için orman genişliğinin ortalama 200-250 m. olması gerekmektedir (44).

3.3.7.SU YÜZEYLERİ

Pasif doğa yaşamına, görsel açıdan olanak sağlaması ve su sporları yapmaya uygun olması bakımından,su yüzeyleri,rekreasyonda önemli bir yer tutmaktadır. Bu önem su büyüklüğü,su derinliği,kıyı uzunluğu,kıyı formu, su kalitesi ve sıcaklığı gibi ölçülere bağlı olarak değişmektedir. Büyük çekicilikleri nedeniyle sular rekreasyonda en çok arzu edilen bir peyzaj elemanı olmaktadır.Bu deniz ve göl kenarında konaklayan ziyaretçi sayısı ile ispatlanmaktadır.

(44) Semra Atabay,Ön.ver. S:29,30,31,32

3.1.3.8.HAVA + SU TEMİZLİĞİ

Endüstrinin gelişmesi,yerleşim alanlarının ve taşıt araçlarının artması ile her geçen gün hava daha da kirlenmektedir.Bunun sonucunda Ultraviyole ışınları eksikliklerine neden olmaktadır. Böylece yaşam için önemli olan ve deride bulunan A vitamini oluşumu ve enfeksiyonlara karşı direnç azalmaktadır.

Yapılan bir değerlendirme sonucu,hava kirliliği kaynaklarının durumuna göre bir alanın rekreasyon için puanlanması şu şekilde ortaya çıkmaktadır (45).

- 0 puan Hava kirliliği nedeniyle bazı kesimlerde kullanılamaz hale gelen tarımsal alanlar ve bu durumun devam etmesi
- 1 puan Tarımsal ürünlerde görülen kronik zararlar,ölen ve kuruyan yapraklı ağaçlar,orta derecede rahatsız edici koku
- 2 puan Yapraklı ağaçlarda kronik zararlar,az rahatsız edici koku
- 3 puan İğne yapraklı ağaçlarda fazla emisyon zararları sonucu ormancılıkta ağaç türlerini değiştirme zorunluğu,seyrek olarak rahatsız edici koku
- 4 puan İğne yapraklı ağaçlarda hafif zararlar

(45) Semra Atabay,Ün.ver. S:34

- 5 puan Şiddetli toz yağışı
- 6 puan %5'den fazla eğimli oto yolun en fazla 200 m.uzaklıkta olması,en çok 200 m.uzaklıkta 10.000 nüfuslu yerleşim alanının bulunması,kanalizasyon suyu temizleme tesislerine 100 m.uzak olması ve ender olarak rahatsız edici koku
- 7 puan %5'den az eğimli oto yolun,en fazla 200 m. uzaklıkta olması,%5'den fazla ana karayolunun en fazla 200 m.uzaklıktan geçmesi, en çok 200 m.uzaklıkta 2000 nüfuslu yerleşim alanının bulunması
- 8 puan %3'den az eğimli karayolunun en fazla 200 m.uzaklıkta olması
- 9 puan %3'den az eğimli ana karayolunun en fazla 200 m.uzaklıkta olması
- 10 puan Değerlendirme alanında hiç veya çok az trafik bulunması.

Hava temizliğinin yanısıra,su yüzeylerinin temizliği de rekreasyonda etkili olmaktadır.Suların çeşitli rekreasyon fonksiyonlarına cevap verebilmesi için,herşeyden önce rahatsız edici kokulardan arınmış olması,sudaki oksijen oranının yüksek olması ve sağlık için zararlı organizmalardan arınmış olması gerekmektedir.

3.1.3.9.DİĞER DOĞAL FAKTÖRLER

Yukarıda bahsedilen doğal faktörlerin dışında kalan bazı faktörlerde, rekreasyonu direkt veya dolaylı olarak

etkilemektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

-Bitki Örtüsü (Kırsal kökenli önemli bitkilerin varlığı rekreasyonu etkilemektedir)

-Hayvan Varlığı (Korumaya yönelik, bölgede varsa kara ve su hayvanları)

-Mağara

-Yanardağ

-Termal kaynaklar

-Doğal Anıt ve Sitler

-Tarihi ve Kültürel Anıt ve Sitler.

3.1.4. REKREASYONEL POTANSİYELİ OLAN ALANLARIN MAKRO ÖLÇEKTE SINIFLANDIRILMASI

Toplumun sahip olduğu açık hava rekreasyon alanları birçok değişik isim altında tanınmaktadır. Bu alanlar birbirine benzerlikleri yönünden birçok yazar ve kuruluş tarafından sınıflanmıştır. CLAWSON'un sınıflamasında alanlar 3 esas kategoriye ayrılmıştır.

-Kullanıcıya yönelik alanlar

-Kaynağa dayalı alanlar

-Ara alanlar (46).

Diğer taraftan *D.R.R.R.C.nin A.B.D. için rekreasyon yönünden potansiyeli olan alanların makro ölçekte sı-

(46) Mustafa Karataş; Belgrad Ormanının Rekreasyon Açısından Taşıdığı Değer, Yüksek Lisans Tezi (İstanbul, 1984), S:32

(*) The Outdoor Recreation Resources Review Commission

nıflandırılması konusundaki yaptığı araştırmanın sonucu aşağıda gösterilmiştir.

"I Sınıf:Yüksek nitelikte ve yoğunluğu fazla olan alanlar

Doğal talepleri:Genelde doğal çevre olduğu kadar, topoğrafya,toprak tipi,drenaj vb.özel durumların,yoğun bir rekreasyona kullanış ve gelişim yönünden yeterli olması, üstün derecede ilgi çekici alanlar tercih edilirse de,kültürel yöntemlerle kazanılan alanlar da kabul edilmektedir. Özel bir ölçüsü yoktur.Alandan alana farklılık gösterilmektedir.

Konum: Genellikle büyük yerleşim merkezlerinin içinde veya yanında yer almaktadır.Bununla beraber,yerleşim merkezlerinden uzak olan bazı üniteleri (Ormanlar, Milli Parklar) içerebilmektedir.

Aktiviteler: Günlük veya hafta sonu kullanımları için su sporları,kış sporları,piknik,toplu çim oyunları vb. aktiviteler değişken boş zamanlarda yoğun yüklenme kapasiteli olabilmektedir.Bütün yıl boyunca da daha az yoğun kullanışa hizmet edebilmektedir.

Gelişim: Rekreasyon tiplerinin fazlaca değişim göstermesi,oldukça sık ve fazla yatırım gerektirmektedir. Gelişim,iyi ulaşım yolları,park alanları,plajları, yat limanları,kapalı yüzme havuzları,yapay gölleri,oyun alanlarını,sağlık ve beslenme ünitelerini kapsayacaktır.

Görevi: Genellikle yöresel,kentsel bölgesel veya ülkesel yönetimlerin denetimi altındadır.Kent merkezindeki nüfusun rekreasyon gereksinmesinin büyük bir kısmını yük-

lenir, ticari yönü fazla aktiviteler sağlar.

II Sınıf: Genel Rekreasyon Alanları

Doğal Olanaklar: Topoğrafik değişiklikler, ilginç flora ve fauna vb. içinde doğal veya yapay çekici özellikler bulunan yerler, geniş ölçüde bu sınıfa girerler. Birkaç dekadardan, çok geniş arazi parçalarına kadar değişim gösterir.

Konum: Genellikle I. sınıfa giren alanlardan daha uzak olmakla birlikte, kent merkezinde yaşayanların ulaşabileceği uzaklıktadır. Rekreasyonun önemli kısmını parklar, ormanlar, kampigler, piknik alanları, av parklar, karavan parkları, kayak alanları, akarsu kıyıları, göller, sahiller teşkil eder.

Aktiviteler: Bu sınıf alanların sağlayabileceği bütün aktiviteler, balık tutma, avlanma, kış sporları vb.

Gelişim: Genellikle I. sınıfa giren alanlardan daha az etkilidir. İyi ulaşım yollarını kapsasa da gerekli değildir. Ulaşım yolları, otoparklar, piknik alanları, yat limanları, plajlar, göller (doğal-yapay), akarsular vb. alanlar gibi ve basitten mükemmelere kadar değişim gösteren yerlerdir. Örneğin kamp yerleri sağlık ve yangın kontrolü için basit ekipmanları içerebileceği gibi, daha gelişmiş birçok tesis ve hizmetleri de kapsayabilir. Sıcak-soğuk su, çamaşırhane, kantin, kafeterya, sosyal toplanma merkezi, küçük kütüphane, farklı yaştakiler için oyun alanları gibi, bu sınıfta, tarım-rekreasyon ikilisi içinde, bazı çiftlikler rekreasyon için hizmet veren tesislerle donatılabileceği

gibi, lüks otel, motellerin yapımı da gelişim tasarılarında yer alabilir.

Sorumluluğu: Yöresel, bölgesel ve ülkesel kuruluşlarda görevli rekreasyon otoritelerinin denetimi altında ve bu kuruluşların, özel klüplerin, diğer özel acentaların işleyimindedir.

III Sınıf: Doğal Çevre Özelliği Gösteren Alanlar

Doğal Olanaklar: İlgi çekici arazi formlarını, gölleri, akarsularını, doğa içinde ilginç bitki ve hayvan topluluklarını (Flora Fauna) içeren fevkalade doğa parçalarını kapsar.

Konum: I. ve II. sınıfta yer alan alanlardan yerleşim merkezine olan uzaklıkları genellikle çok daha fazladır. Kırsal peyzaj karakterine yönelik bir durumda olabilir. Alan ölçüsü yönünden en büyük sınıftır. İçinde genel özel mülkiyet vardır.

Aktiviteler: Hafta sonları, çok günlük ve yıllık tatiller için çok yönlü eylemlere olanak sağlarlar. Doğa araştırma, piknik, kamping, su sporları, avcılık, dağcılık vb. bu sınıftaki kaynaklar geliştirilmeye ve daha fazla rekreasyon hizmeti vermeye uygundur. Bu alanları kullanan rekreasyonistler doğal çevrenin serbesti sağlayan atmosferinde, cesaret gerektiren eylemlere de yönelebilirler. Bu da kendilerini kanıtlama duygusunun mutluluğunu sonuçlandırır.

Gelişim: Ulaşım yolları, piknik ve kamp tesisleri, mera otlakçılığı, kereste üretimi, havza amenajmanı, maden

üretimi ve yerleşme alanlarına su temini için gereken tesisler,bunlardan bir kısmı rekreasyona direkt olarak olanak sağlarsa da,bazı aktivitelerin gelişmesine doğal yapısı gereği uygunluk sağlamayabilir.

Sorumluluğu: Yöresel, bölgesel veya ülkesel kuruluşlarda görevli otoritelerin ve özel kuruluşların sorumluluğu ve işleyimindedir.

IV Sınıf: Korunmuş Doğal Alanlar

Doğal Olanaklar:Olağanüstü doğal özellikleri kapsayan alanlardır.Bugünün olduğu kadar yarının kuşakları için de korunan ve sınırlı bazı rekreasyon türleri için planlanan alanlardır.Aşırı rekreatif kullanışlar doğal potansiyeli tehlikeye sokabilir.Bir veya birkaçı büyük bir yönetim biriminin bir kısmında bulunabileceği gibi,birkaçı içinde yer alabilen bir "Milli Park" veya "Doğa Parkı" "Orman Parkı" olabilir.Bazen olağanüstü tek bir özellik bile bu alanların ayrılıp korunmasını gerektirirken,birçok hallerde de birden fazla özellik ve güzellik içerir.Örneğin ender bulunan bitki toplulukları veya bitki türü ile çok ilgi çekici jeomorfolojik özellikler vb.

Konum: Herhangi bir yerde bulunabilir.

Aktiviteler: İçerdiği özelliklere göre ve çevreye hiç zarar vermeyecek aktiviteler.Doğa içinde dinlenme,doğa araştırması,önemli yerleri gezerek görme,dağa tırmanma,bazı su sporları vb. gibi koruma alanının doğal potansiyelinin ortaya koyduğu rekreasyon türleri.

Gelişim:Koruma esas amaç olduğu için,gelişim minimum düzeyde düşünülebilir.Alan içinde ilkel ulaşım olanakları;patikalar,at yolları vb. ile sağlık tesisleri, bu ve benzeri asgari tesislerin bile mutlak koruma alanları dışında kalması gerekir.Ziyaretçiler iç kısımlara doğal yollardan gidebilmelidirler.

Sorumlusu:Bütün ilgili kuruluşlar ve gönüllü doğa koruyucuları.

V Sınıf: Primitif Alanlar

Doğal İstekleri:Özellikle yaban yaşamının dominant olduğu ve hiçbir değişime uğramadığı,uygarlık için korunması gereken doğal alanlardır.Bu özellikteki bir çevre ticari amaçlar için bozulmamalıdır.Alan çok büyük bir doğa parçasını kapsayabileceği gibi,nispeten küçük bir yöre içinde de olabilir.ülke içinde farklı ölçüler gösterebilir.Rekreasyonistler için "Yaban Yaşamı"nı tanıma olanaklarını içerir.Bu tür alanlar bireyleri etkilemek,onlara ilham vermek bakımından eşsizdirler.Peyzaj güzelliği,avantajı olabilir.

Konum:Genellikle yerleşim merkezlerine uzaktırlar.

Aktiviteler:Herhangi bir mekanik araçla zedelenmeksizin kamplama olabilir.

Gelişim:Yol gelişimi ile rekreasyon aktiviteleri için alan ve tesislere yer yoktur.Alanın ticari kullanımı çok iyi organize edilmiş bir örgüt tarafından yapılabilir veya hiç izin verilmeyebilir.

Sorumluluğu:Yöresel,bölgesel veya ülkesel ilgili kuruluşlar,çevre koruma örgütleri,özel otorite gruplarının denetimindedir (Örneğin;yüksek dağlık alanlardaki ormanlarda kereste üretimi yapan veya maden işletme gibi).

VI Sınıf: Tarihsel ve Kültürel Sitler:

Doğal İstekleri:Yöresel veya bölgesel alanlarda tarihi,kültürel mirasların korunma ve onarımını içerir.Yönetimler restorasyon ve etkin bir koruma programı ile burada yer alacak aktivitelerin içeriğini saptayabilirler. Bu alanlara ulaşım sağlanabilir,bunun dışında başka bir arazi kullanımına yer verilmez.Sitlerin değerini düşürücü hiçbir gelişmeye,sit alanı çevresinde de yer verilmemelidir.

Konum: Her sitin bulunduğu yöredir.

Aktiviteler: Bu tür yerleri görme,gezme,tarihsel ve kültürel araştırma yapma biçimindedir.

Gelişim: Doğal talepleri kısmındaki gibidir.

Sorumlusu: Yöresel,bölgesele veya ülkesel ilgili kuruluşlar,çevre koruma örgütleri,tarihi ve kültürel alanların koruma ve restorasyonlarıyla ilgili kuruluş ve görevliler (47)."

Ayrıca A.B.D.'de yapılan bazı araştırmalar sonucu, bu konuların ışığında bazı zonlar saptanmıştır. Bunlar zaman,gelir ve hareketlilik denilebilen zonlardır.Yukarı-

(47) Mustafa Karataş,Ön.ver. S:32,33,34,35,36,37

daki üç etmeni içeren bir zonlama dizisi olarak belli başlı dört zon belirtilmiştir.

Zon 1: Konutlardan 3-3.5 km.uzaklıktaki rekreasyon alanları

Zon 2: Gününbirlik gidilebilecek uzaklıktaki yerler 60-65 km

Zon 3a: 1-3 gecelik tatil amacıyla gidilen 200 km'e kadar uzaklık

Zon 3b: 4-9 gecelik tatil amacıyla gidilen 400 km'e kadar uzaklık

Zon 4: Zon dışında kalan veya daha uzun geceleme amacıyla gidilen yerler (48).

3.1.5.REKREASYON ALAN TÜRLERİ

Rekreasyon tek bir eylem yada durgunluk halinden oluşabildiği gibi birden fazla eylem yada durgunluğuda kapsayabilmektedir.Bu nedenlerle değişik rekreasyon tipleri ortaya çıkmakta,ya tek tek rekreasyon tipleri belirlenerek üzerinde durulmakta,yada değişik açılardan rekreasyon tiplerinin sınıflandırmaları yapılmaktadır.

Konum itibari ile ele alındığında, rekreasyon alanları:

-Yerleşme içi alanlar (kentsel)

-Yerleşme dışı alanlar (kırsal) olarak ikiye ayrılmaktadır (49). Boş zamanları değerlendirme yönünden ele alınırsa, rekreasyon eylemleri;

-Ev içi eylemler

(48) Semra Atabay,Ün.ver., S:39

(49) A.Çetiner,Ün.ver., S:210

-Kapalı yer eylemleri

-Açık hava eylemleri olmak üzere üç ana grupta toplanabilmektedir (50). Ayrıca konuya ilişkin diğer bir araştırmada rekreasyonun özel işlevleri dikkate alınarak, belirli eylem ve durgunluk hallerinin oluşturduğu değişik rekreasyon tipleri üzerinde durulmuştur. Buna göre başlıca rekreasyon tipleri şunlardır.

-Etkin Rekreasyon: Geniş kapsamlı bir rekreasyondur. Temel ilke, eylemin dinamik bir nitelik taşımasıdır.

-Edilgen Rekreasyon: Etkin rekreasyonla birbirini içeren iki kavramdır. Bu nedenle edilgen rekreasyonu oluşturan eylemlerin en önemli nitelikleri durgun bir yapıya sahip olmalarıdır.

-Ticari Rekreasyon: Bireyler boş zamanlarını değerlendirmede bazı gereksinmelerini herhangi bir masraf yapmadan karşılayabilmektedir. Günümüzde özellikle batı ülkelerinde, kâr amacıyla hizmet sunan kurumların sağladıkları rekreasyon kolaylıkları önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanı sıra, birçok kurum da bireylerin boş zamanlarını değerlendirmeleri için, çeşitli araç ve gereçleri üretmek sureti ile doğrudan doğruya rekreasyon kolaylığı sağlamaktadır. Başka bir deyişle bazı toplumların bireyleri, rekreasyon gereksinmelerini bir takım hizmet veya gereçleri satın alarak karşılayabilmektedir.

(50) CHERRY G.E., Research By Local Planing Authorities, (London, 1970)", Atabay Semra, Ün.ver., S:5

-Sosyal Rekreasyon:Sosyal rekreasyon bir veya birkaç bireyin özellikle akşamları herhangi bir toplantıda beraberce yemek yemesi yada içki içmesi gibi eylemleri içermektedir.Aile geliriyle doğrusal bir ilişki içinde bulunan bu rekreasyon tipine giren eylemler daha çok yüksek gelir düzeyine ulaşmış toplumların yaşantısında önemli yer tutmaktadır.

-Uluslararası Rekreasyon: Aile ve bireylerin bir yerden bir başka yere gidebilmesi,bugüne kadar rekreasyon tiplerinin belirlenmesinde anahtar etken olmuştur.Başlangıçta rekreasyon özellikle ev içini ve çevresini kapsamakta iken,motorlu taşıt endüstrisinde meydana gelen hızlı gelişmeler,rekreasyon amaçları ile kullanılan alanların gitgide genişlemesine yol açmıştır.Bu gelişmeye paralel olarak da önce kent içi rekreasyon gelişmiş,daha sonra kırsal alanlara,kentlerarası alanlara ve günümüzde de uluslararası boyutlara ulaşmıştır.

-Kırsal Rekreasyon:Bireylerin doğayı kullanmaya yönelik içgüdü,kapalı ve sıkıcı kent yaşamından geçici bir süre için de olsa kurtulma çabası sonucu,boş zamanlarını değerlendirme amaçlarına araç olarak,kırsal alan kullanımını seçmişlerdir.Bunun sonucu kırsal rekreasyon oluşmuştur.

-Estetik Rekreasyon: Bir takım bireyler karakter yapıları nedeniyle etkin rekreasyona karşı ilgisiz kalıp boş zamanlarını genellikle sanat olaylarını izleme,ünlü klasik müzik yapıtlarını dinleme gibi uğraşılarda değer-

lendirirler. Bireylerin estetik rekreasyonu gerçekleştirmesi için belirli bir kültür düzeyine sahip olması gerekmektedir.

-Entellektüel Rekreasyon: En önemli nitelikleri edilgenlik ve yüksek kültür koşulu gerektirmesidir. Bu tipi oluşturan eylemlerde ussal çalışma ağırlık taşımaktadır.

-Fiziksel Rekreasyon: Estetik ve entellektüel rekreasyon tiplerinin tam karşıtı olan fiziksel rekreasyon, genellikle açık yada kapalı yerlerde yapılan tüm spor çeşitlerini içermektedir. Etkin nitelikteki eylemlerden oluşması ve masraflı oluşu ile diğer rekreasyon tiplerinden ayrılmaktadır.

-Orman Rekreasyonu: Gerek arazi ve su kullanımı yönünden gerekse daha önce değinilen çeşitli açık hava rekreasyonu tiplerinin gereksinme duyduğu doğal çevrelerin ilk akla geleni ormanlık alanlar olmaktadır. Açık hava rekreasyonu kapsamına girmekle beraber eylemlerin büyük çoğunluğu orman alanları içinde uygulanmaktadır.

-Kapalı Yer Rekreasyonu: En önemli niteliği kapalı çevrede yada bir yapı içinde oluşmasıdır. Ayrıca daha geliştirilmiş daha düzenlenmiş bir çevre ve bireylerin günlük yaşamlarında her an yer alabilmesini gerektirmektedir.

-Açık hava Rekreasyonu: Genel boyutları ile açık havada yapılan eylemlerin tümünü içeren bir rekreasyon tipidir. Bunun yanısıra, bireyin modern kent yaşamında kapalı yerdeki ruhsal gerginliğinden kurtulması, rahatlaması ve

ruhsal gereksinme olarak da tanımlanabilmektedir (51).

Yukarıda bahsedilen bilgiler ışığında, genel olarak rekreasyonel eylem çeşitleri kapalı yer rekreasyonu ve açık hava rekreasyonu altında toplanabilir. Buna dayanarak rekreasyon çeşitlerinin içine aldıkları eylemler şu şekilde belirtilebilir.

-Kapalıyer Rekreasyonu Belirgin Eylem Çeşitleri

-Konut içi eylemler

-Sinema ve Tiyatroya gitme

-Oyun salonlarına gitme

Bilardo

Bawling

Briç

-Kahvelerde dinlenme

-Gazinolarda eğlence

-Kapalıyer kültürel eylemlere katılma

Konser

Opera ve Bale

-Tarihi yerleri gezme

-Mimari değeri olan yapıları gezme

-Müzeleri gezme

-Açık hava Rekreasyonu Belirgin Eylem Çeşitleri

-Kampçılık

-Piknik yapma

-Yürüyüş ve Gezinti

-Avcılık

(51) Semra Atabay, Ün.ver., S:6,7,8,9,10,11,12

Kara avcılığı

Amatör su avcılığı

-Atıcılık

-Binicilik

-Dağcılık

-Kış sporları

-Su sporları

Yüzme

Kürekçilik

Yatçılık

Kanoculuk

-Kür yapmak

Kum kürü

Güneş kürü

Kaplıca kürü

-Tarihsel alanlarda gezinti

-Arkeolojik alanlarda gezinti

-Doğa merkezlerini ziyaret

Ulusal parklar

Doğal anıtlar

-Manzara seyri

-Çeşitli tesislerde dinlenme

-Her çeşit açık hava spor eylemleri

Futbol

Basketbol

Atletizm

Diğerleri

-Kentiçi açık hava gezilerine katılma

3.2.REKREASYONUN GAP KAPSAMINDA IRDELENMESİ

3.2.1.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE İNSAN VE REKREASYON İLİŞKİLERİ

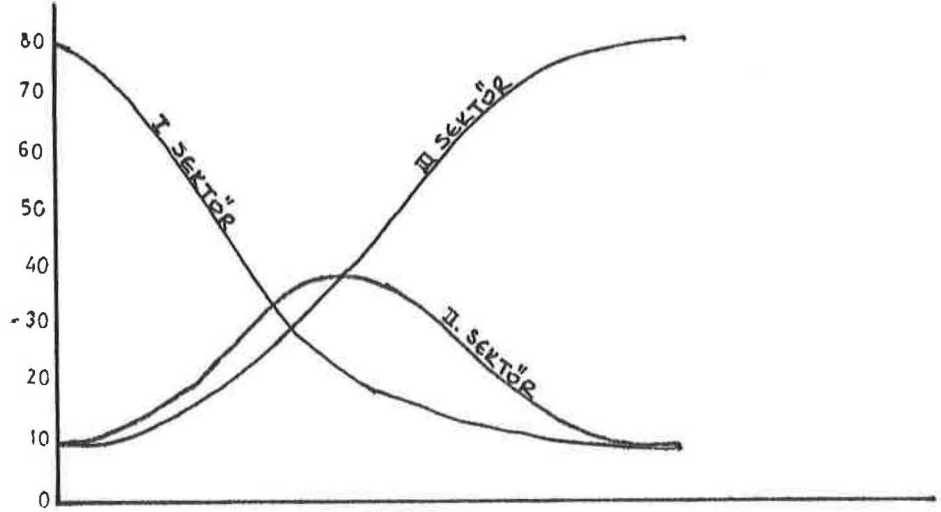
Bir bölgenin veya bölge halkının rekreasyona gereksinim duyması ve rekreasyon türleri,o toplumun sosyal,kültürel,ekonomik durumu ve nüfusu ile bağlantılıdır.

Günümüzde,Güneydoğu Anadolu Bölgesinde,rekreasyon alanlarına gereksinim duyulmasına rağmen,bölge halkının sosyal,kültürel ve ekonomik durumu bu alanların kullanılmasında yetersiz kalmaktadır.Çünkü GAP kapsamındaki bölgede bulunan nüfus,ekonomik yönden yeterli düzeyde olmadığından,okuma-yazma oranındaki düşüklüğün getirdiği kültür eksikliğinden ve bunların sonucu şu anda olmayan sosyal hayatın eksikliğini fazla hissetmemektedir.Ancak Güneydoğu Anadolu Projesinin bölgeye yapacağı etki göz önüne alınırsa,ileriki yıllarda rekreasyon gereksinimi kendini daha fazla hissettirecektir.Bu etki nasıl olacaktır ?

Öncelikle proje kapsamındaki barajların yapımı sonucu kuru tarımdan sulu tarıma geçilerek,bir tarım reformu beklenmektedir.Bunun sonucunda tarım sektörüne hizmet vermek amacı ile sanayi sektörü ve bu sanayilere hizmet vermek amacıyla alt sanayiler kurulabilecektir.Bunların oluşması durumunda,bölgede şu anda en büyük sorun olan işsizliğe son verilebilecek ve böylece ekonomik bir refah sağlanabilecektir.Bunun haricinde bölgede oluşacak eğitim,sağlık,turizm hizmetlerindeki atılımlar sonucu,bölge halkının sosyal yaşantısında bazı gereksinimler ortaya çıkacaktır.

Bunların en başında da bölgede halen yetersiz durumda bulunan rekreasyon alanları gelmektedir.

Yukarıda anlatılanlar,Fourastie (*) teorisiyle daha da açık bir duruma getirilebilir.

Teoriye göre;"Çalışan nüfusu doğru hedeflere yöneltebilmek ve yeterli şekilde organize edebilmek için,bu nüfusun çalıştığı üç ana sektör olan,Tarım,Sanayi ve Hizmetler sektörleri ve bu sektörlerde çalışmakta olan nüfusun oranı üzerinde durmak gerekir.Genel olarak tarım ve sanayi sektörleri üretken sektörler olarak ortaya çıkmakta,hizmetler sektörü ise ülke halkının sosyal güvenliklerini,daha iyi yaşama ve çalışma,sağlık,eğlenme ve dinlenme,yeni bilgiler elde ederek ilerleme imkânları sağlamaktadır.Böylece tablodan da görüldüğü gibi,nüfus tarım sektöründen sanayi sektörüne aktarıldıkça ekonomi gelişmekte,maddi imkânlar

(*) Fourastie: 1907'de Fransa'da doğan bir iktisakçı ve ekonomisttir.Aktif nüfusun,ileri uygarlık seviyesinde dominant olacağını tahmin etmiş ve onla ilgili çalışmalar yapmıştır.

ve refah artmaktadır.Ama bu,sosyal ve kültürel kalkınmayı tam gerçekleştirememektedir.Ancak sanayide makinalaşmak sureti ile,burada çalışan nüfus hizmetler sektörüne sevk edildikçe,sosyal güvenlik,daha iyi yaşama ve çalışma,sağlık,eğlenme ve dinlenme,yeni bilgiler elde ederek ilerleme imkânı doğmakta,yani sosyal ve kültürel kalkınma sağlanmaktadır (52)".Yani,GAP kapsamındaki bölge nüfusu,projenin ilerlemesi ile ekonomik,kültürel ve sosyal yönlerde yapılacak reformlar sayesinde refaha ulaşabilecektir.Ayrıca tarım ve sanayide mekanizasyonun sağlanması ile hizmetler sektöründe çalışan aktif nüfus artacak,böylece boş zamanlarını değerlendirme için rekreasyon alanlarına yönelmek isteyecek ve bu alanlara gereksinim duyacaktır.

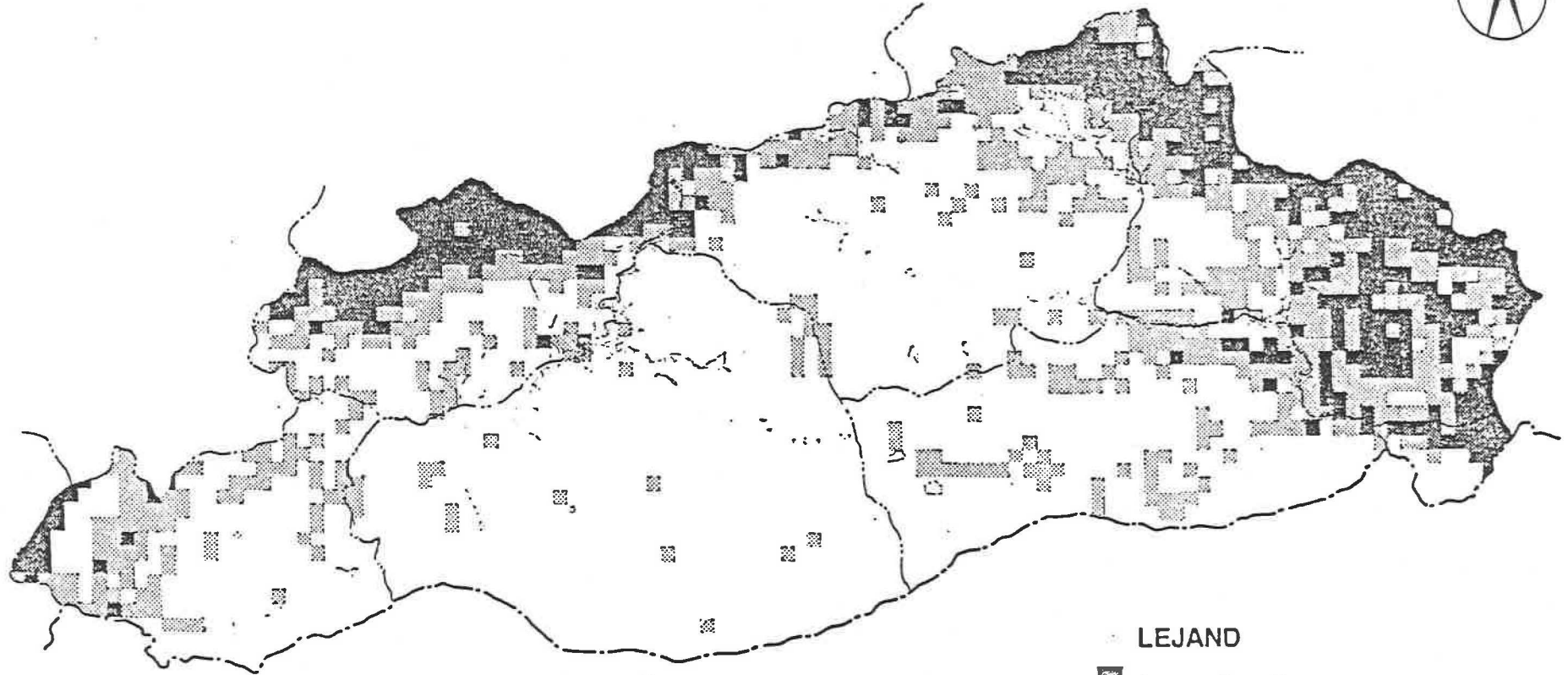
3.2.2.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE REKREASYONU ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER

3.2.2.1.TOPOGRAFYA

Genel olarak düz ovalar yerine tepe ve dağlık alanların peyzaj açısından,su yüzeylerinin de rekreatif açıdan daha iyi etki yaptığı daha önceki bölümlerde belirtilmiştir (Bkz. 3.1.3.1).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi,genelde ovalık bir alan olmasına rağmen yer yer tepelere de rastlanmaktadır (Şekil 1).Bunun yanısıra oluşacak baraj gölleri de yukarıda bahsedilen etkiyi yapabilecek niteliktedir (Şekil 2).

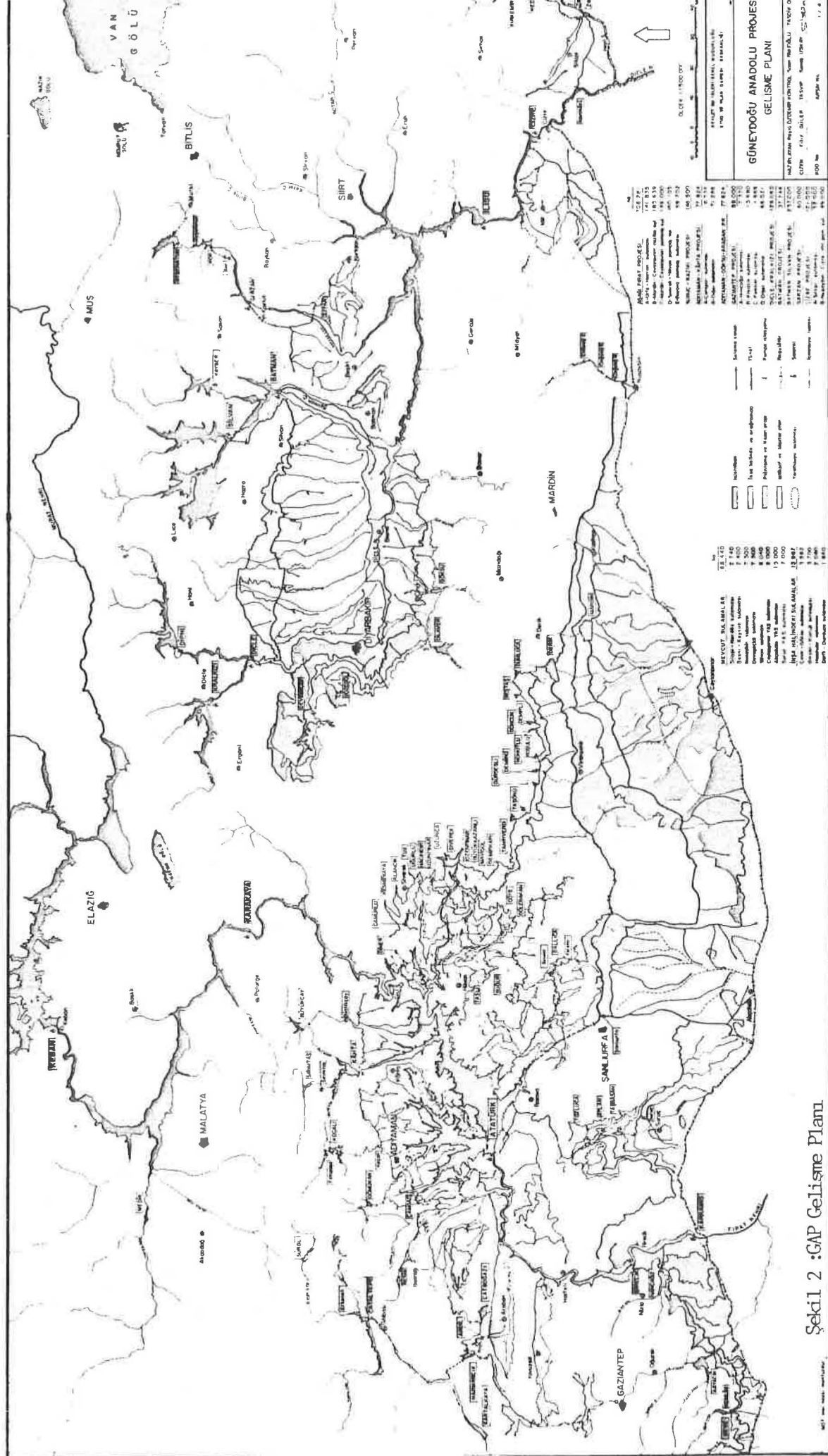
(52) TMMOB Mimarlar Odası Yayını,Planlı Kalkınmada Değişmez Ulusal Amaca Ulaşılmasını Önleyen Nedenler, (Ankara,1965), S:12

LEJAND

- % 12'den Fazla Eğim
- % 6 ile 12 arası Eğim

Şekil 1 GAP Bölgesinde Eğim Eşikleri

KURUM: İZMİR İLİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
 İLİMİZ: İZMİR İLİ
 ÖLÇEK: 1:50.000

**GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
GELİŞME PLANI**

HARITANIN YAPILAN ÇİZİMİNE İZMİR İLİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
 ÇİZİM: 1977, İZMİR İLİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
 HARİTA NO: 1/50.000

NO	İÇERİK	RENK
1	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
2	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
3	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
4	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
5	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
6	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
7	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
8	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
9	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
10	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
11	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
12	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
13	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
14	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
15	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
16	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
17	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
18	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
19	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
20	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000

NO	İÇERİK	RENK
21	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
22	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
23	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
24	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
25	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
26	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
27	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
28	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
29	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
30	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
31	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
32	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
33	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
34	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
35	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
36	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
37	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
38	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
39	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000
40	1:50.000 ölçekli harita	1:50.000

Şekil 2 : GAP Gelişme Planı

3.2.2.2. İKLİM

Serbest zaman değerlendirmede serin su yüzeyleri veya gölgesi bol olan bir ormanlık alan, çok sıcak ve güneşli havalarda aranmaktadır. Bu durumda, barajların bitiminden sonra oluşacak ormanlık alanlar ve bölgenin 1.5 saatlik uzaklığında bulunan Hazar gölü, rekreatif açıdan önemli alanlar olmaktadır.

3.2.2.3. TERMİK ETKİ

Bölgede karasal iklim mevcut olduğundan dolayı, vücut sıcaklığının düzenlenmesi günümüz şartlarında zordur. Ancak barajların tam olarak bitmemesine rağmen, bölge ikliminde bazı değişiklikler hissedilmektedir. Bu durumda vücut sıcaklığının düzenlenmesi, oluşacak ormanlık alanlar ve su yüzeyleri ile sağlanabilir.

3.2.2.4. FOTOAKTİF ETKİ

Ultraviyole ve gözle görünür ışınların biyoklimatik açıdan yararlı etkileri vardır (Bkz. 3.1.3.4). Gözle görünen ışınlar güneşten gelen ışınların %55'ini kapsamakta ve göz ağ tabakasını etkileyerek ortam hakkında insanlarda çekicilik hissinin oluşmasını sağlamaktadır.

Bu durumda bölgede, yılın büyük bir bölümünde kendini hissettiren güneş yukarıda bahsedilen etkiyi sağlayabilecektir.

3.2.2.5. ORMAN VARLIĞI

Bölgede şu anda mevcut arazi kullanımına göre

ormanlık bölgelerin azlığı göze çarpmaktadır. Ancak baraj göllerinin oluşumundan sonra (Tablo 1) sulanacak alanlarla birlikte,ormanlık alanlar büyük bir alana yayılmaktadır. Bu durumda,rekreasyonda en büyük etkili peyzaj elemanı olan orman varlığı,bölgede kendini hissettirecektir.

3.2.2.6.SU YÜZEYLERİ

Orman varlığından sonra,en etkili peyzaj elemanı su yüzeylerinin varlığıdır (Bkz.3.1.3.7).Bölgeden geçen nehirlerin ve 1.5 saatlik uzaklıktaki Hazar gölünün haricinde su yüzeyi yoktur.Barajların bitmesiyle oluşacak,baraj gölleri su yüzeylerini arttıracaktır. Ancak oluşacak bu göller ve kıyıları üç koruma bandından dolayı kullanılamayacak fakat görsel açıdan, oluşturulacak seyir terasları rekreasyona etki edebilecektir.

3.2.2.7.DİĞER DOĞAL FAKTÖRLER

Yukarıda bahsedilen doğal faktörlerin haricinde, bölgede hemen tüm şehirlerde bulunan,tarihi,kültürel,doğal anıt ve sitler (Şekil 3),termal kaynaklar ve mağaralar'da rekreasyona etki edebilecek niteliktedir.

Bunların dışında Urfa-Birecik'te koruma altına alınmış kel kaynakların varlığı da rekreasyona etki edebilmektedir.

Tablo 1:GAP Bölgesinde Oluşacak Barajlar ve Gölleri

ADI	NEHİR HAVZASI	İLİ	YÜZEY ALANI (Ha)
Atatürk	Fırat	Şanlıurfa	81.700
Batman	Dicle	Diyarbakır	4.925
Dicle	Dicle	Diyarbakır	2400
Dumluca	Fırat	Mardin	223
Hamagız	Fırat	Gaziantep	750
Kıralkızı	Dicle	Diyarbakır	5750
Göksu	Dicle	Diyarbakır	390
Hacıhıdır	Fırat	Şanlıurfa	440
Kayacık	Fırat	Gaziantep	460

Kaynak: GAP Master Plan

ŞEKİL 3 :GAP BÖLGESİNDEKİ TESCİLLİ KENTSEL,TARİHSEL ARKEOLOJİK VE DOĞAL SİTLER(D.Bakır Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu'ndaki Bilgilerden Yararlanılmıştır)

- İL MERKEZLERİ
- TESCİLLİ KENTSEL SİT
- △ TESCİLLİ TARİHSEL SİT
- ▲ TESCİLLİ ARKEOLOJİK SİT
- TESCİLLİ DOĞAL SİT

3.2.3.GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE REKREASYON POTANSİYELİ OLAN ALANLAR ve TÜRLERİ

Rekreasyon alanlarının, önemine göre sınıflandırılması ve türleri daha önceki bölümlerde anlatıldı (Bkz.3.1.4 ve 3.1.5). Bu alt bölümde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, mevcut ve önerilecek rekreasyon potansiyeli olan alanların irdelenmesi yapılacaktır. Yapılacak bu irdeleme iki ana başlık altında toplanabilir.

A-Mevcut Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar

B-Önerilerle Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar

A-Mevcut Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar

Bölgedeki mevcut rekreasyon alanları sınırlı sayıda ve yok denecek kadar azdır. Bunun yanısıra bölge nüfusunun, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı da rekreasyon alanlarına zaman ayırmada yetersiz kalmaktadır (Bkz.3.2.1). Bu yetersizliği ve ileriki yıllarda meydana çıkacak rekreasyon alanları gereksinimini ortadan kaldırmak için, mevcut rekreasyon potansiyeli olan alanlar belirlenerek, bu alanların gelişmesi sağlanmalıdır.

Mevcut rekreasyon potansiyeli olan alanlar önemine göre üç dalda toplanabilir.

1-Tarihi, Kentsel, Arkeolojik ve Doğal Alanları:

Bölgede en büyük rekreasyon potansiyeli olan alanlar bunlardır. Çünkü hemen, hemen bölgedeki tüm illerin merkezinde veya çevresinde bu alanlara rastlamak mümkündür (Tablo 2). Bu alanlar, rekreasyon potansiyeli olan alanların makro ölçekteki sınıflandırılmasında, sözü geçen VI. Sınıfa dahil

Tablo 2: GAP Bölgesindeki Kentsel, Arkeolojik Doğal ve Tarihi Sit Alanları

	Adıyaman	Diyarbakır	Gaziantep	Şanlıurfa	Mardin	Siirt
Kentsel Sit Alanları	-	-Merkez (Eski Diyarbakır Evlerinin Bulunduğu İç Kale)	-Merkez	-Merkez (Ş.Urfa Evleri ve Kalesi) -Harran (Harran Evleri ve Selçuklu Kalesi)	-Merkez (Mardin Evleri)	-
Arkeolojik Sit Alanları	-	-Ergani (Çayönü Kazı alanı) -Ergani (Hilar Mağaraları)	-	-	-	-
Tarihsel Sit Alanları				-Ceylanpınar -Şuayip Şehri		
Doğal Sit Alanları	-Pirin Köyü (Yeraltı Mezarları) -Pirin Köyü (Mağaraları) -Nemrud Dağı (Sfenksler)	-Ergani (Hilar Mağaraları) -Silvan (Hasuni Mağaraları)	-	-Birecik (Kelaynak kuşlarının olduğu bölge) -Şuayip Şehir (Yeraltı Şehri ve Mağaraları)		-Hasankeye (Mağaraları)

Kaynak: D.Bakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu

edilebilir. Bu sınıflandırma, yöresel veya bölgesel alanlarda tarihi, kültürel mirasların korunma ve onarımını içermektedir. Aynı zamanda bu sitlerin değerini düşürücü hiç bir gelişmeye sit alanı çevresinde yer vermemektedir.

Aktivite olarak da, açık hava rekreasyon türlerinden olan;

-Tarihsel Alanlarda gezinti

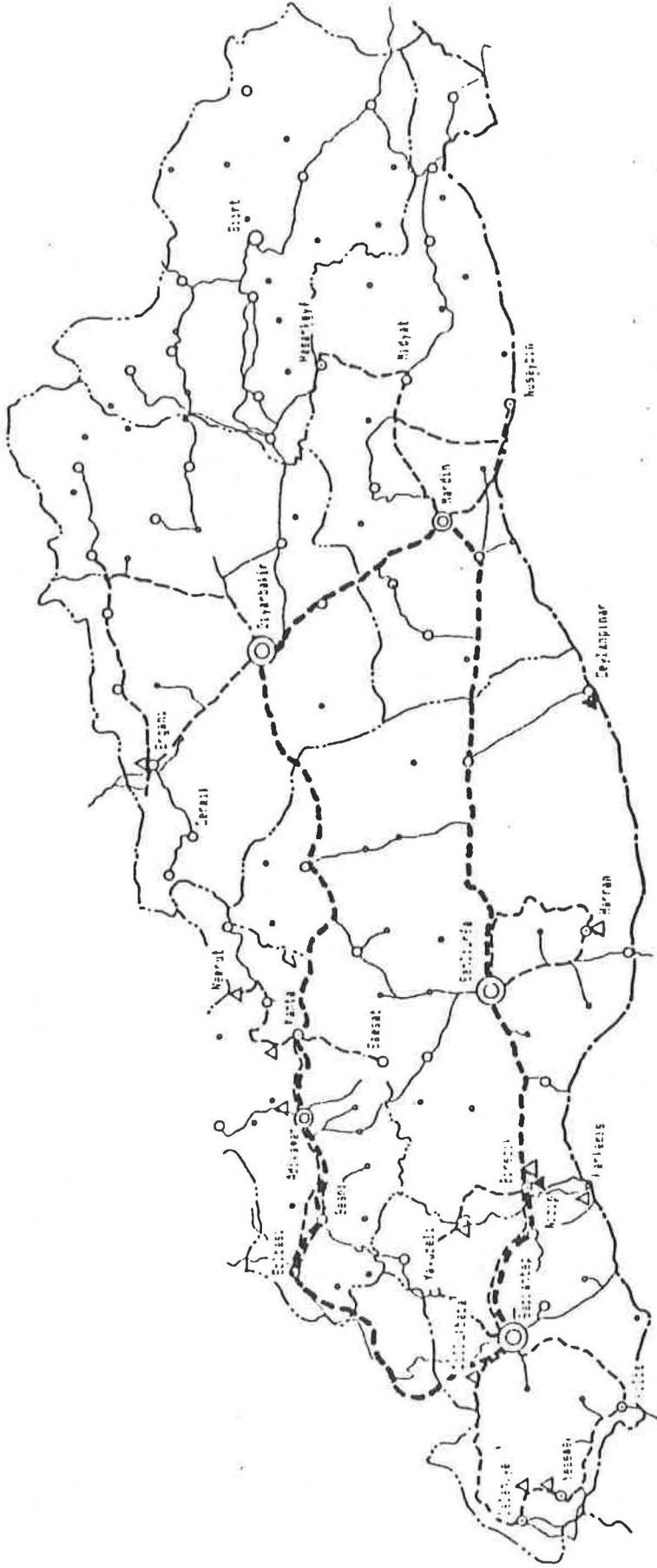
-Arkeolojik Alanlarda gezinti, türlerine de dahil edilebilirler.

Tablo 2'den de görüldüğü üzere, bölgenin tüm yöresinde bu tip, Tarihi, Arkeolojik, Kentsel ve Doğal Sit Alanları, bulunduğundan dolayı, bu sitlerin daha iyi donatılması, ulaşım ağının geliştirilmesi halinde kırsal ve kentsel bölgelerde bu alanlara uygun rekreasyon türleri geliştirilebilir. Bu alanlar, derecelerine göre yerleşim yerleri ve mevcut ulaşım ağı şekil 4'te gösterilmiştir.

2-Orman Varlığı: Bölgenin mevcut arazi kullanımını gösteren haritaya göre (Şekil 5), bölgede ormanlık alanlar yok denecek kadar azdır. Bu nedenle Bölgede açık hava rekreasyonuna uygun olarak kullanılan alanlar az olduğundan dolayı, söz konusu rekreatif gereksinimi karşılayamamaktadır.

Bölgede bilinen, açık hava rekreasyonuna uygun alanlar şunlardır.

-Diyarbakır merkeze yarım saat uzaklıktaki, Devegeçidi barajının etrafında bulunan piknik alanları

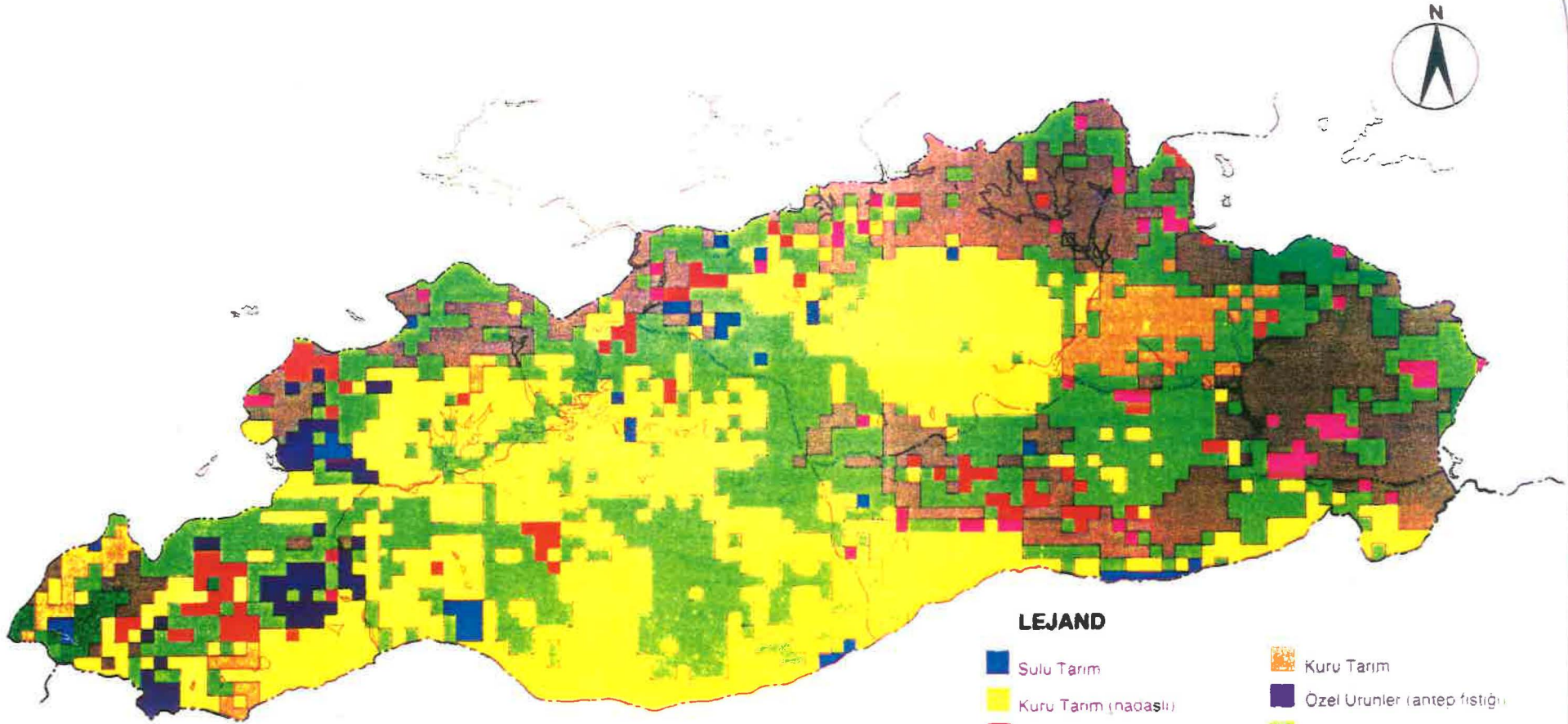

Şekil 4: GAP Bölgesinde Turizm Güzergahları ve Görülecek Yerler

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ

NIPPON KOEI CO. LTD. - YÜKSEL PROJE A.Ş.

LEJAND

■ Sulu Tarım	■ Kuru Tarım
■ Kuru Tarım (madası)	■ Özel Ürünler (antep fıstığı)
■ Bağ-Bahçe	■ Mera
■ Orman	■ Çalılık
■ Kullanılmayan Arazi,
Kayalıklar, Dereboyları	

Şekil - 5 GAP Bölgesinde Mevcut Arazi Kullanımı

-Gaziantep merkeze on dakika uzaklıktaki,Düllük-
baba Ormanı ve piknik alanları

-Şanlıurfa merkezde bulunan Balıklıgöl

Bu alanlar,yerleşim merkezlerinin içinde ve yakınında yer aldığından dolayı,rekreasyon potansiyeli olan alanların makro ölçekte sınıflandırılmasında I.Sınıfa dahil edilebilirler.Bu alanlar yüksek nitelikte ve yoğunluğu fazla olan alanlar olarak kabul edilmektedir.Günlük veya hafta sonu kullanımları için piknik, toplu çim oyunları, açık hava spor eylemleri,yürüyüş ve gezinti gibi aktiviteleri içerebilmektedir.

Ayrıca bu alanlar,rekreasyon alan türlerinden Orman Rekreasyonuna da dahil edilebilirler.

3-Su Yüzeyleri: Bölgede rekreasyon potansiyeli olarak kullanılacak su yüzeyleri yoktur.Ancak Güneydoğu Anadolu Bölgesinin sınırları içerisinde olmamasına rağmen, 1.5 saat uzaklıktaki Hazar Gölü ve kıyıları rekreatif amaçla kullanılabilir.

Bu su yüzeyini de,rekreasyon potansiyeli olan alanların makro ölçekte sınıflandırılmasında III.Sınıfa dahil edilebilir.Bu sınıfa dahil alanlar,Doğal Çevre Özelliği Olan Alanlar olarak belirtilmektedir.Aynı zamanda hafta sonu,çok günlük ve yıllık tatiller için çok yönlü eylemlere olanak sağlamaktadırlar.Piknik,kamping,su sporları ve avcılık gibi aktiviteleri içerebilmektedir.Halen yetersiz de olsa,Hazar Gölü ve kıyısı rekreatif amaçla kullanılmaktadır.

Bölgede,tüm bu anlatılanların haricinde,kaynağa dayalı rekreasyon türlerine dahil edilebilecek,aynı zamanda rekreasyonu etkileyen doğal faktörlerden mağara,termal kaynaklar ve hayvan varlığı da mevcuttur.Ancak bu mağaraların büyük bir bölümü,baraj göllerinin altında kalacaktır.Buna,Siirt'te bulunan Hasankeyf Mağaraları,örnek olarak verilebilir.Bu alanların yerleri şekil 6'da gösterilmiştir.

Tüm bu anlatılandan görüldüğü üzere,Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki mevcut rekreasyon alanları yok denecek kadar azdır ve rekreatif gereksinimi tam manasıyla karşılayamamaktadır.Mevcut rekreasyon alanları ve değerlendirilmesi Tablo 3'de gösterilmiştir.

B-Önerilecek Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar

Önerilecek rekreasyon alanları saptanırken,bölge nüfusu ve bu nüfusun ekonomik,kültürel ve sosyal yapısı göz önünde tutulmalıdır.Bölgenin,ileriki yıllarda ortaya çıkacak nüfusu (Bkz.1.1.1.) ve bu nüfusun ekonomik,kültürel ve sosyal yapısının nasıl olacağı (Bkz.Bölüm II) daha önceki bölümlerde belirtilmişti.Buna göre,2005 yılındaki bölge nüfusu hesaplanmıştı.Bu hesaplama göre,bölgedeki kentsel ve kırsal alan nüfuslarının dökümü Tablo 4'de yapılmıştır.Aşağıda verilen yaş dağılımlarının oranı ile nüfusların çarpımı sonucu,2005 yılında yaş gruplarına ait nüfus bulunacaktır.

SEKİL 6: GAP BÖLGESİNDEKİ MAĞARALAR, MADEN SUYU
VE KAPLICALAR (D. Bakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Kurumun'daki Bilgilerden Yararlanılmıştır)

Tablo 3: Mevcut Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar ve Değerlendirilmesi

Mevcut Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar							
Rekreasyon Türleri	Kentsel Sit Alanları	Arkeolojik Sit Alanları	Tarihsel Sit Alanları	Doğal Sit Alanları	Mağara-lar	Orman	Su Yü-zeyleleri
Tarihsel Alanlarda Gezinti	○	○	○	○	○		
Kampçılık						□	△
Piknik Yapma						□	□
Avcılık							△
Su Spor-ları						△	△
Arkeolojik Alanlarda Gezinti		○					
Manzara Seyri					○	□	□
Çeşitli Tesislerde Dinlenme						△	□
Spor Ey-lemeleri						□	□
Rekreasyon Kriterleri							
Hava Temizliği	□	□	○	○	○	○	□
Kimyasal Etki			○	○		○	□
Fotoaktif Etki							
İklim	○					□	□
Termik Etki	○					△	△

○İYİ
□ORTA
△ZAYIF

Tablo 4: 2005 Yılında Tahmin Edilen Kentsel ve
Kırsal Nüfuslar

<u>İli</u>	<u>Kentsel Nüfus</u>	<u>Kırsal Nüfus</u>
Adıyaman	551.376	308.287
Diyarbakır	1.145.823	602.865
Gaziantep	1.523.592	339.644
Mardin	464.261	352.992
Siirt	186.278	107.012
Şanlıurfa	1.320.788	645.825
Batman	448.778	151.610

Kaynak: DİE. 1990 Nüfus Sayımları

		Kentsel (%)	Kırsal (%)
"Yuva	Çağı Çocuk Oranı	2	5
İlkokul	" " "	10	18
Ortaokul	" " "	3	7
Lise	" " "	1	4
Meslek Okulu		5	1.5 (53)."

Yukarıdaki cetvele göre,yaş gruplarının,Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve kırsal alanlara dağılımının dökümü Tablo 5'de yapılmıştır.

Birleşmiş Milletlerce rekreasyon alanları için kullanılan standartlar da göz önüne alınırsa (Tablo 6),yaş gerekli alan büyüklükleri rekreasyon türleri şu şekilde tahmin edilebilir.

Tablo 4,5,6 göz önüne alınırsa, kırsal nüfusun büyük bir bölümünü ilkokul ve Ortaokul Çağındaki çocuklar oluşturmaktadır. Bu da gösteriyor ki, kırsal kesimlerdeki aktif rekreasyon alanlarını, küçük ve genç çocuklar için oyun alanları oluşturabilir. Bunun haricinde yetişkinler için dinlenme alanları da planlanabilir.

Kentsel alana gelince,yaş gruplarının oranı birbirine eşit gibi gözükmektedir.Bu durumda,aktif ve pasif rekreasyon alan türleri planlanabilir.Bunun yanısıra yetişkinlere dinlenme yerleri, kapalı rekreasyon merkezleri ve açık tiyatro gibi rekreasyon türleri uygulanabilir.

(53) İrfan Bayhan,Şehirselsel Bir Bölge veya Planlama Birim Alanı Olarak Konut Donatım Alanı, S:5

Tablo 5:Yaş Gruplarının Kentsel ve Kırsal Alanlara Dağılımı

		Adıyaman	D.Bakır	G.Antep	Mardin	Siirt	Ş.Urfa	Batman
K E N T S E L	Yuva Çağı Çocuk Oranı	11.027	22.916	30.471	9285	3725	26.415	8975
	İlkokul Çağı Ço- cuk Oranı	55.137	114.582	152.359	46.426	18.627	132.078	44.877
	Ortaokul Çağı Ço- cuk Oranı	16.541	34.374	45.707	13.927	5588	39.623	13.463
	Lise Çağı Çocuk Oranı	5513	11.458	15.235	4642	1862	13.207	4487
	Meslek Okulu	27.568	57.291	76.179	23.213	9313	66.039	22.438
K I R S A L	Yuva Çağı	15.414	30.143	16.632	17.649	5350	32.291	7580
	İlkokul Çağı	55.491	108.515	59.875	63.538	19.262	116.248	27.289
	Ortaokul Çağı	21.580	42.200	23.285	24.709	7490	45.248	27.289
	Lise Çağı	12.331	24.114	13.305	14.119	4280	25.833	6064
	Meslek Okulu	4624	9042	4989	5294	1605	9687	2274

Tablo 6: Birleşmiş Milletlerde Rekreasyon Alanları için
Kullanılan Standartlar

<u>Aktivite Türü</u>	<u>Kişi Başına Alan Gereksinimi</u>
<u>Aktif Rekreasyon</u>	
-Küçük Çocuk için Alatlı Oyun Alanı	2.02/m ²
-Genç Çocuklar için Oyun Alanı	6.02 m ²
-Daha Büyük Çocuklar için Spor Faaliyetleri	6.02 m ²
-Tennis, Basketbol ve Diğer Kort Sporları	0.8 m ²
-Okul Öncesi Çocuklar için Alanlar	4.6 m ²
-Kamp, Doğal Çalışma	8.09 m ²
<u>Pasif Rekreasyon</u>	
-Piknik	16.18 m ²
-Pasif Su Sporları	1 göl ya da havuz/25.000 kişi
-Hayvanat ve Botanik Bahçeleri	4.04 m ²

Kaynak: Fatma Eker, Melih Ersoy, Kent Planlamada Standart-
lar, (Ankara, 1981), S:19

Önerilecek rekreasyon potansiyeli olan alanların, rekreasyonel sınıflandırma bakımından irdelenmesine gelince; rekreasyonu etkileyen doğal faktörlerden orman varlığının azlığı daha önceki bölümlerde bahsedilmişti (Bkz. Mevcut Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar). Ancak sulama projesi tamamlandıktan sonra bölgenin kuzeyi olduğu gibi ormanlık alan olarak görülmektedir (Şekil 7). Bu alanlardan,

-Gaziantep'in batısı, Şanlıurfa'nın güneyi, Diyarbakır'ın kuzey-batısı, Siirt'in doğusu ve Mardin ilinin güneyinde oluşacak ormanlık alanlarda aktivite olarak,

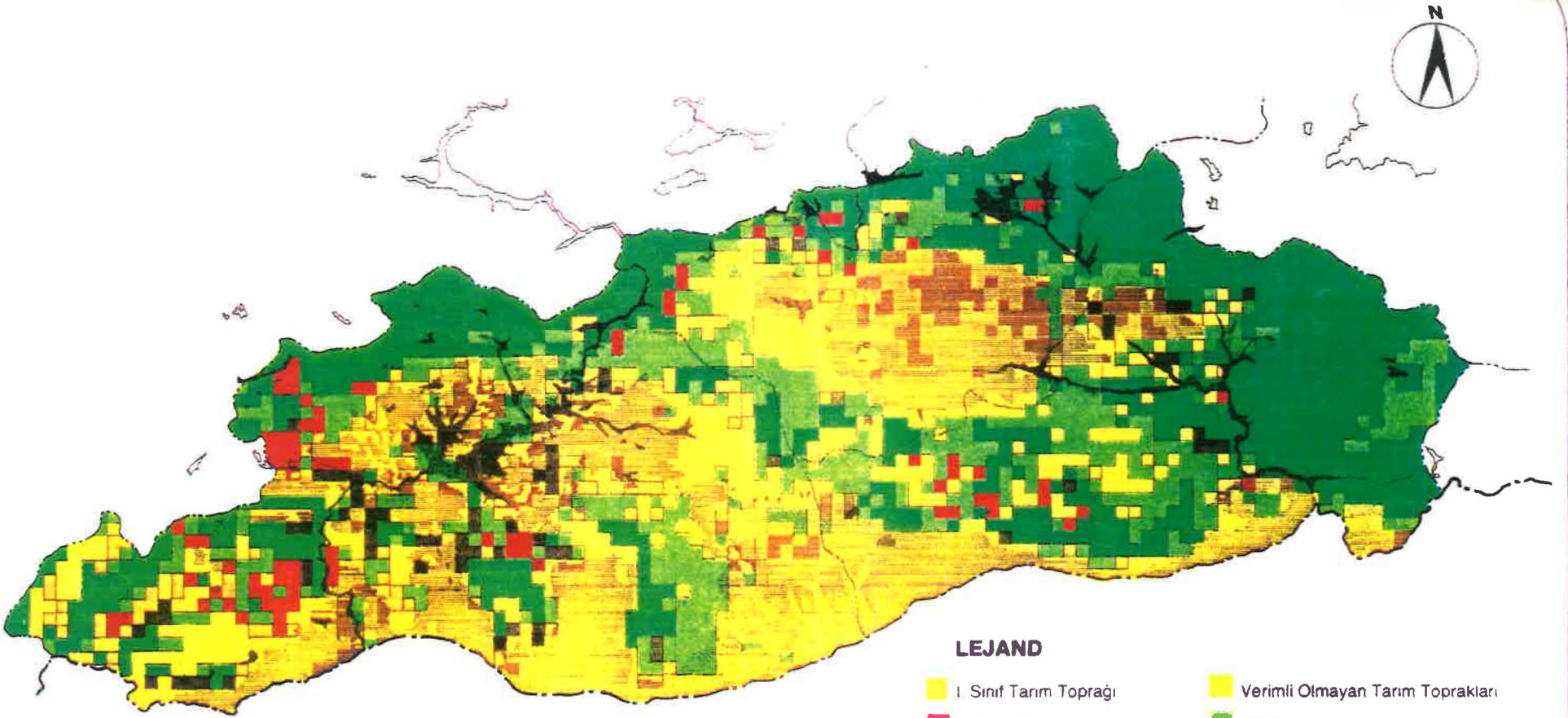
-Yürüyüş ve gezinti

-Manzara seyri

-Açık hava spor eylemleri

-Dinlenme tesisleri

-Kampçılık gibi açık hava rekreasyon türleri düşünülebilir.

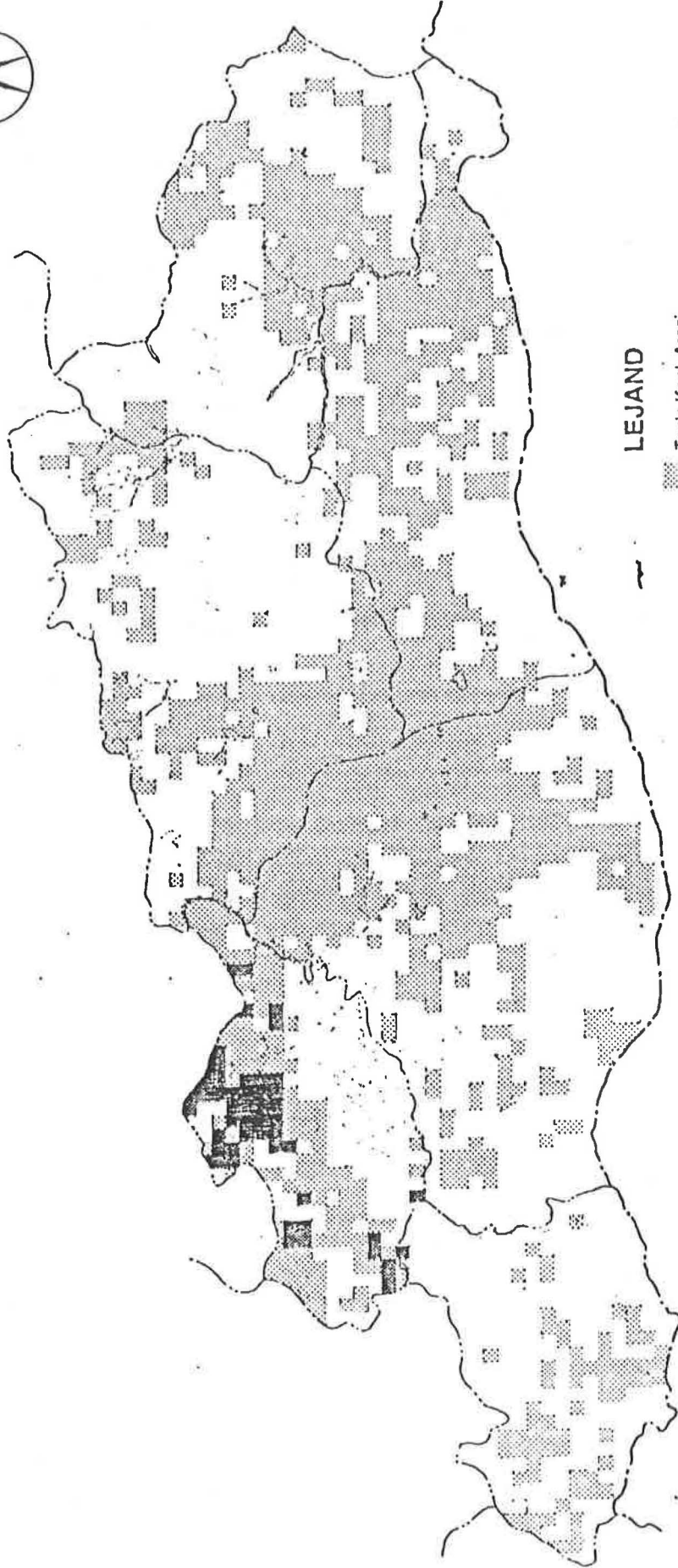
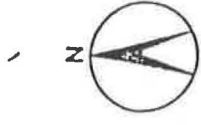

LEJAND

I. Sınıf Tarım Toprağı	Verimli Olmayan Tarım Toprakları
Bağlar-Bahçeler	Mer'a
Orman	Sulanacak Ovalar
Erozyon Kontrolü Gerektiren Bağ-Bahçe Alanları	

Şekil 7. GAP Bölgesi için Arazi Kullanım Haritası

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
NIPPON KOEI CO. LTD. - YÜKSEL PROJE A.Ş.

LEJAND

- Taşla Kaplı Arazi
- Kayalık Arazi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
NIPPON KOEI CO. LTD. - YUKSEL PROJE A.Ş.

Şekil 8 : Taşla Kaplı Toprak Dağılımı

-Adıyaman ilinin kuzey-batısına düşen ormanlık alanların eğimi %12'den fazla ve kayalık arazi ile kaplıdır (Şekil 1 ve 8).Bu bölge rekreasyon yönünden potansiyeli olan alanların makro ölçekte sınıflandırılması konusunda yapılan araştırmada, V.Sınıfa dahil edilebilir.Bu alanlar Primitif Alanlar olarak kabul edilmekte ve özellikle yaban yaşamının dominant olduğu,değişimin olmadığı,korunması gereken doğal alanlar olarak kabul edilmektedir.

-Ormanlık alanların haricinde,rekreasyon alan türlerini uygulamak amacıyla,baraj gölleri kullanılabilir. Ancak baraj göllerinin I,II,III.koruma bandları mevcut olduğundan,bu alanlar su sporları gibi rekreasyon türlerinin uygulanmasında sakıncalıdır.Fakat bu alanlarda III.koruma bandından sonra,belli bir kesiminde,manzarayı seyretmek ve dinlenme amacıyla seyir terasları oluşturulabilir.

Önerilecek tüm bu alanların ticari yönü ön planda tutularak,Ticari Rekreasyon Türüne dahil edilebilirler.Bu alan türleri fazla değişim gösterdiğinden,gelişim,iyi ulaşım,park alanları,kapalı yüzme havuzları oyun alanları, sağlık ve beslenme ünitelerini kapsayabilir.

Önerilecek rekreasyon alanları ve değerlendirmesi Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Önerilecek Rekreasyon Potansiyeli Olan Alanlar

Rekreasyon Türleri	Önerilecek Rekreasyon Alanları		
	Orman Varlığı	Su Yüzeyleri	Primitif Alanları
Ticari Rekreasyon	○	○	○
Orman Rekreasyon	○		
Yürüyüş ve Gezinti	○	□	○
Manzara Seyri	○	○	
Dinlenme Tesisleri	○	○	
Kampçılık	○	△	△
Avcılık	○	△	△
Su Sporları		△	
Dağcılık			□
Açık hava Spor Eylemleri	○		

○ İYİ
□ ORTA
△ ZAYIF

BÖLÜM IV: SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.SONUÇ

Rekreasyona duyulan gereksinim, toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal yapısı ile ilgilidir. Günümüz şartlarında, GAP dahilinde bölge nüfusunun ekonomik, kültürel ve sosyal yapısının yetersiz oluşu nedeniyle, bölgede rekreasyon alanlarına gereksinim duyulmamaktadır. Ancak GAP'ın ilerlemeyle, ileriki yıllarda özellikle nüfus ta büyük artışlar beklenmektedir. Artacak bu nüfusun, sulu tarım, sulu tarıma dayalı sanayiler ve bu sanayilere hizmet amacıyla kurulacak alt sanayilerde çalışacağı tahmin edilmektedir. Bu alanlarda mekanizasyona geçiş halinde de, çalışan nüfus yavaş yavaş hizmetler sektörüne kayabilecektir. Bu durumda rekreasyon potansiyeli olan alanlara gereksinim duyulacaktır. Bu gereksinimin giderilmesi için ne yapılabilir?

İlk olarak rekreasyon kriterleri göz önüne alınarak, bölgede bu kriterlere uygun olan rekreasyon alanlarının var olup, olmadığının araştırılması yapılmalıdır. Rekreasyon Alanlarının Makro ölçekte Sınıflandırılmasına göre, bölgede yetersiz de olsa mevcut rekreasyon alanlarının varlığı gözükmektedir. Bu alanların büyük çoğunluğu Tarihi ve Kültürel Sit Alanlardır. Ancak bu alanlar yeterince kullanılmamaktadır. Bu alanların yeterince kullanılabilmesi için, alt yapılarının oluşturulması ve ulaşım ağının tam manasıyla sağlanması gerekmektedir. Bunların sağlanması halinde, bu alanları ziyaret edecek turist sayısında artış olabilecek ve bu alanların ticari yönü ağır ba-

sabilecektir.Bu durumda bu alanlar,rekreasyon türlerinden, Ticari Rekreasyona dahil edilebilir.

ikinci olarak önerilebilecek rekreasyon potansiyeli olan rekreasyon alanları ele alınabilir.Bunun iki bölümde araştırması yapılabilir.Birincisi,bölge nüfusunun ileriki yıllarda nasıl bir artış gösterebileceği tahmin edilerek, bu nüfusun yaş gruplarına dağılımın nasıl olabileceği araştırılabilir.Bu araştırma sonucunda,Birleşmiş Milletler'ce kabul edilen,kişi başına düşen rekreasyon alanları göz önünde tutularak,kırsal ve kentsel alanlarda oluşacak yeni kentleşmelerde hangi tür rekreasyon alanlarının planlanabileceği tahmin edilebilir.Böylece,yaş gruplarının oranına göre önerilecek rekreasyon alan türleri daha çok önem kazanabilir.

Önerilecek rekreasyon potansiyeli olan alanların değerlendirmesinde ikinci olarak şu araştırma yapılabilir. Mevcut rekreasyon alanlarından görüldüğü üzere,rekreasyon potansiyeli olan alanların büyük bölümü Tarihi ve Kültürel Sitlerdi. Ancak sulama projesinin gerçekleşmesi ile bölgenin büyük bir bölümü ormanlık alan haline dönüşebilecektir.Bu durumda Orman Rekreasyonunda uygulanabilecek açık-hava rekreasyon türleri belirlenerek önerilebilir.Bu öneri rekreasyon sınıflandırması göz önünde tutularak yapılabilir.Öneriler yapılırken de planlama safhasında,rekreasyon potansiyeli olan alanların,tarım ve sanayi alanları ile karışmaması sağlanmalıdır.Bu yüzden sulama projesinin bitmesiyle oluşacak alanların dağılımı göz önünde tutul-

malıdır.Bu dağılımı gösteren haritaya (Şekil 7) bakıldığı zaman bölgenin kuzey kesiminin,boydan boya ormanlık alan olarak kaldığı gözükmektedir.Bu ormanlık alanların,kayalık zeminle kaplı ve eğimin diğerlerine göre fazla olan yerlerinde Primitif Alanlar düzenlenebilir.Geri kalan ormanlık alanlarda,açık hava rekreasyon türleri uygulanabilir.

Sonuç olarak mevcut ve önerilecek rekreasyon potansiyeli olan alanların planlanması ve geliştirilmesi halinde,ileriki yıllarda,bölge nüfusunun rekreatif gereksinimini karşılayabilecek rekreasyon alanları yaratılabilir.

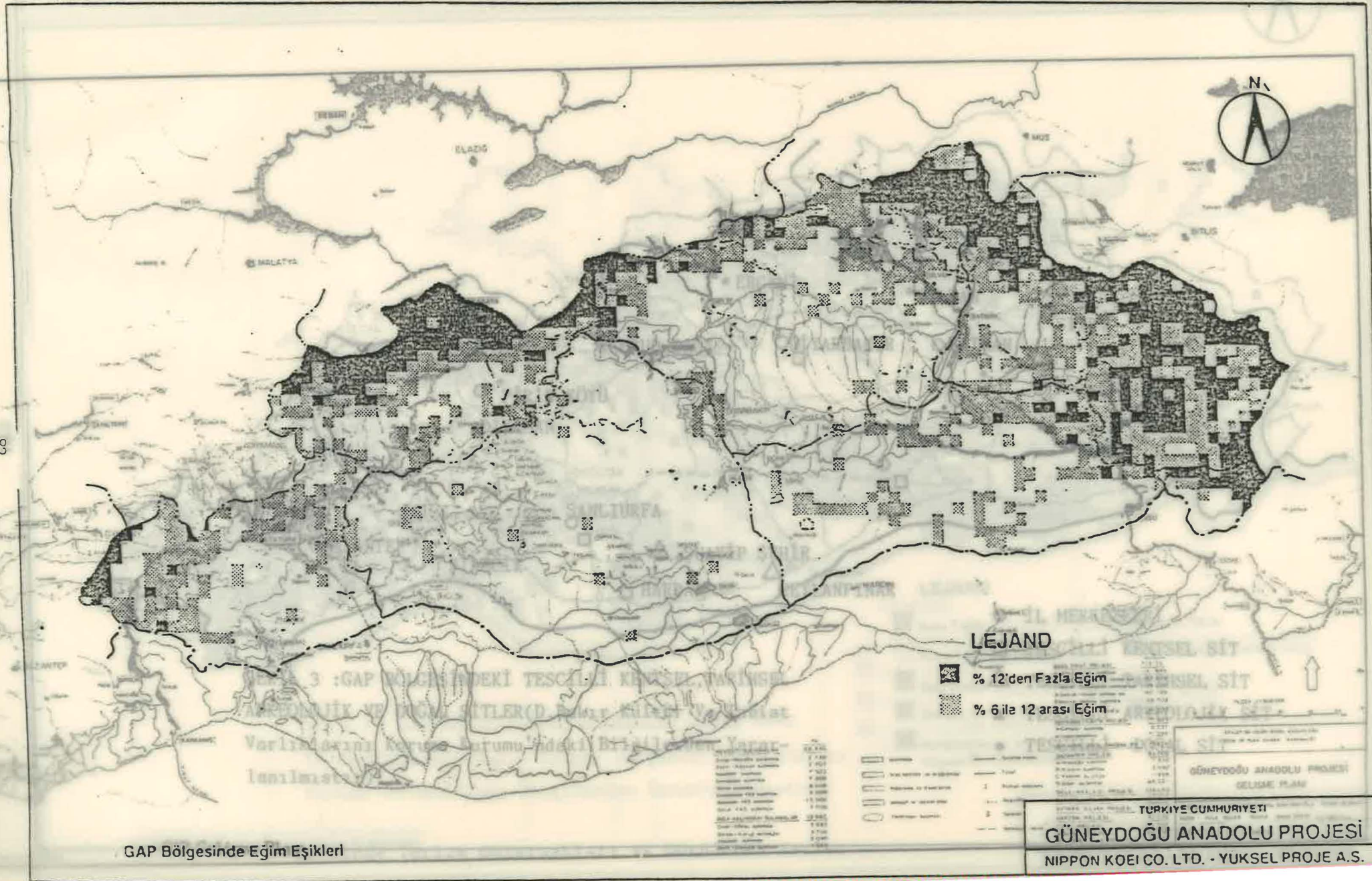
4.2.ÖNERİLER

Araştırmada,çalışmanın önemi ve amacı bakımından nüfus konusu önemli bir yer tutmaktadır.Ancak yapılan araştırmalar sonucu, bölge nüfusunun hesaplanmasında çeşitli araştırmacılar tarafından, aynı kaynaklardan yararlanılmasına rağmen farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür.

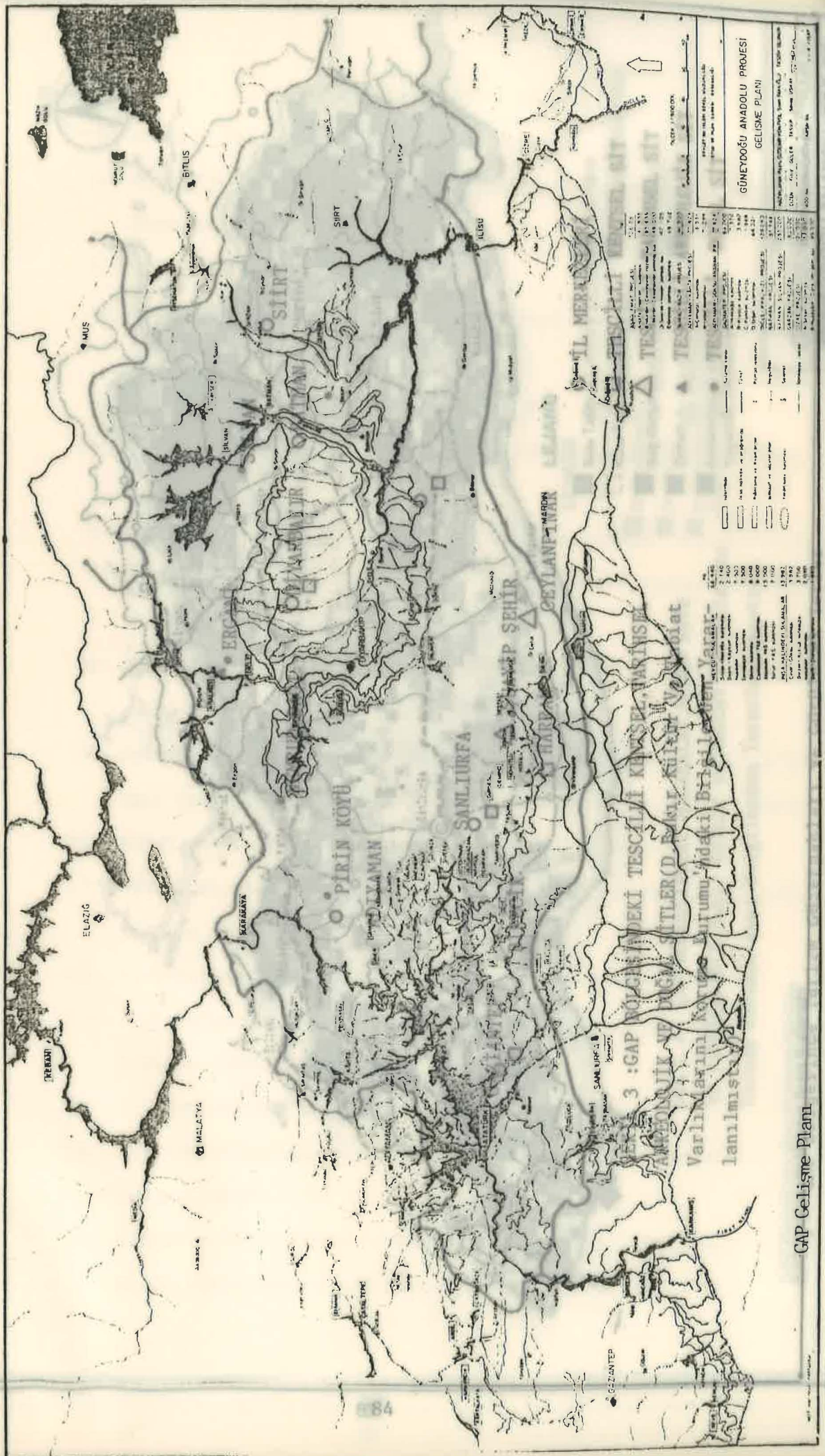
Bu çalışmada,yapılan araştırmalar sonucunda DİE'nin nüfus sayım sonuçlarının,nüfus projeksiyonlarında daha sağlıklı sonuçlar verdiği kabul edilmiştir.Bundan sonra rekreasyon potansiyeli olan alanlarla ilgili yapılacak çalışmalarda,nüfus projeksiyonlarının hesaplanmasında DİE'nin saptadığı verilerin kullanılmasının gerekliliği tespit edilmiştir.

Ayrıca rekreasyon alan türleri ve nerelerde planlanabileceği,rekreasyonu etkileyen doğal faktörler göz önün-

de tutularak yapılmalıdır.Bu durumda rekreasyonu etkileyen doğal faktörlerden,Termik Etki,Fotoaktif Etki,Kimyasal Etki ve Hava+Su Temizliğinin ölçümler yapılarak belirlenmesi gerekmektedir.Lisansüstü çalışmaların ileriki safhasında, rekreasyon alan türleri belirlenirken,yukarıda bahsedilen rekreasyonu etkileyen doğal faktörlerle ilgili ölçümlerin yapılması gerektiği tespit edilmiştir.

GAP Bölgesinde Eğitim Eşikleri

Güneydoğu Anadolu Projesi
 Gelişme Planı

Yerleşim Yeri	Yerleşim Türü	Yerleşim Alanı (km ²)	Yerleşim Alanı (%)
Elazığ	Şehir	1.200	0,1
Gaziantep	Şehir	1.500	0,1
Şanlıurfa	Şehir	1.800	0,1
Diyarbakır	Şehir	2.100	0,1
Van	Şehir	2.400	0,1
Erzurum	Şehir	2.700	0,1
Sivas	Şehir	3.000	0,1
Konya	Şehir	3.300	0,1
Antalya	Şehir	3.600	0,1
İzmir	Şehir	3.900	0,1
Adana	Şehir	4.200	0,1
Osmanlı	Şehir	4.500	0,1
İstanbul	Şehir	4.800	0,1
Ankara	Şehir	5.100	0,1
Samsun	Şehir	5.400	0,1
Trabzon	Şehir	5.700	0,1
Rize	Şehir	6.000	0,1
Artvin	Şehir	6.300	0,1
Çanakkale	Şehir	6.600	0,1
Eskişehir	Şehir	6.900	0,1
Kocaeli	Şehir	7.200	0,1
Bursa	Şehir	7.500	0,1
Yalova	Şehir	7.800	0,1
İstanbul	Şehir	8.100	0,1
Edirne	Şehir	8.400	0,1
Çanakkale	Şehir	8.700	0,1
Trabzon	Şehir	9.000	0,1
Erzurum	Şehir	9.300	0,1
Van	Şehir	9.600	0,1
Diğer	Diğer	10.000	0,1
Toplam	Toplam	100.000	100

Yerleşim Yeri	Yerleşim Türü	Yerleşim Alanı (km ²)	Yerleşim Alanı (%)
Elazığ	Şehir	1.200	0,1
Gaziantep	Şehir	1.500	0,1
Şanlıurfa	Şehir	1.800	0,1
Diyarbakır	Şehir	2.100	0,1
Van	Şehir	2.400	0,1
Erzurum	Şehir	2.700	0,1
Sivas	Şehir	3.000	0,1
Konya	Şehir	3.300	0,1
Antalya	Şehir	3.600	0,1
İzmir	Şehir	3.900	0,1
Adana	Şehir	4.200	0,1
Osmanlı	Şehir	4.500	0,1
İstanbul	Şehir	4.800	0,1
Ankara	Şehir	5.100	0,1
Samsun	Şehir	5.400	0,1
Trabzon	Şehir	5.700	0,1
Rize	Şehir	6.000	0,1
Artvin	Şehir	6.300	0,1
Çanakkale	Şehir	6.600	0,1
Eskişehir	Şehir	6.900	0,1
Kocaeli	Şehir	7.200	0,1
Bursa	Şehir	7.500	0,1
Yalova	Şehir	7.800	0,1
İstanbul	Şehir	8.100	0,1
Edirne	Şehir	8.400	0,1
Çanakkale	Şehir	8.700	0,1
Trabzon	Şehir	9.000	0,1
Erzurum	Şehir	9.300	0,1
Van	Şehir	9.600	0,1
Diğer	Diğer	10.000	0,1
Toplam	Toplam	100.000	100

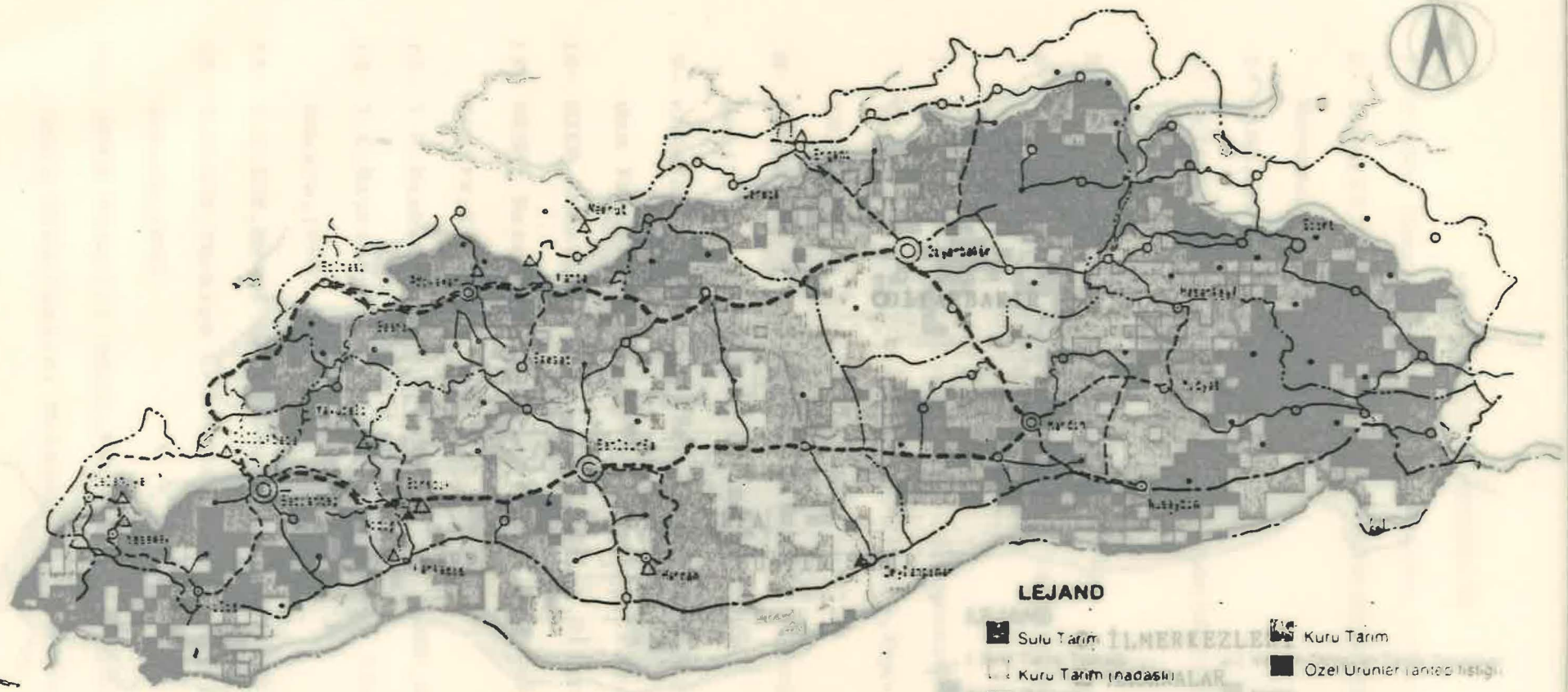
GAP Gelişme Planı

ŞEKİL 3 :GAP BÖLGESİNDEKİ TESCİLLİ KENTSEL, TARİHSEL, ARKEOLOJİK VE DOĞAL SİTLER (D.Bakır Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu'ndaki Bilgilerden Yararlanılmıştır)

LEJAND

- İL MERKEZLERİ
- TESCİLLİ KENTSEL SİT
- △ TESCİLLİ TARİHSEL SİT
- ▲ TESCİLLİ ARKEOLOJİK SİT
- TESCİLLİ DOĞAL SİT

LEJAND

■ Sulu Tarım	■ Kuru Tarım
■ Kuru Tarım (madensu)	■ Özel Ürünler (antep fıstığı)
■ Bağ-Bançe	■ Mera
■ Orman	■ Çalılık
■ Kullanılmayan Arazi	
■ Kayalıklar Dereboyarı	

ŞEKL 4: GAP BÖLGESİNDEKİ MAĞARALAR, MADEN SUYU VE KAPLICALAR (D.Bakır Kültür ve Tabiat Varlıklarına Koruma Kurumu'daki Bilgilerden Yararlanılmıştır)

GAP Bölgesinde Mevcut Arazi Kullanımı

GAP Bölgesinde Turizm Güzergahları ve Görülecek Yerler

TURKİYE CUMHURİYETİ

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ

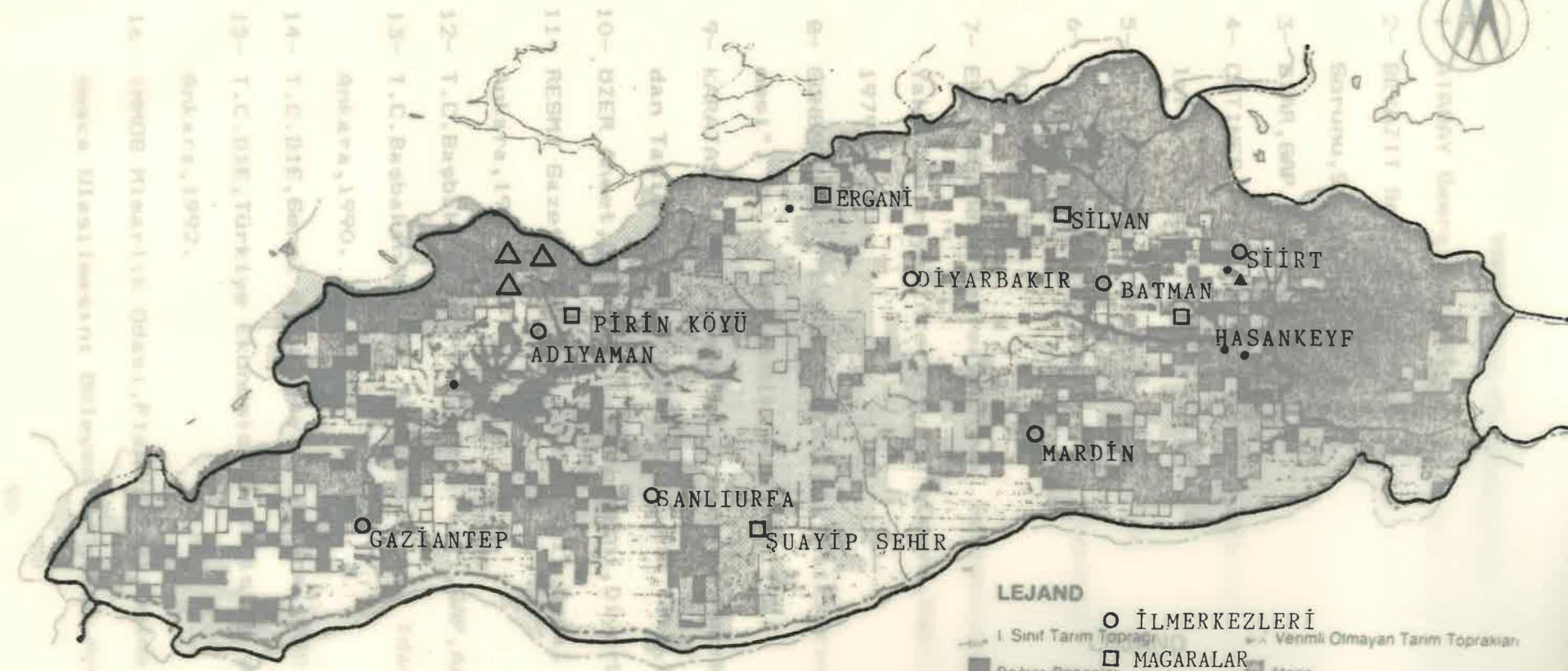
NIPPON KOEI CO. LTD. - YÜKSEL PROJE A.Ş.

ŞEKİL 6: GAP BÖLGESİNDEKİ MAĞARALAR, MADEN SUYU VE KAPLICALAR (D.Bakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu'daki Bilgilerden Yararlanılmıştır)

LEJAND

■ Sulu Tarım	● İL MERKEZLERİ	■ Kuru Tarım
■ Kuru Tarım	■ MAĞARALAR	■ Özel Ürünler (antep fıstığı)
■ Bağ-Bahçe	■ KAPLICA VE MADEN SUYU	■ Mera
■ Orman	▲ MADEN SUYU	■ Çalılık
■ Kullanılmayan Arazi	▲ KAPLICALAR	
■ Kayalıklar, Dereboyarı		

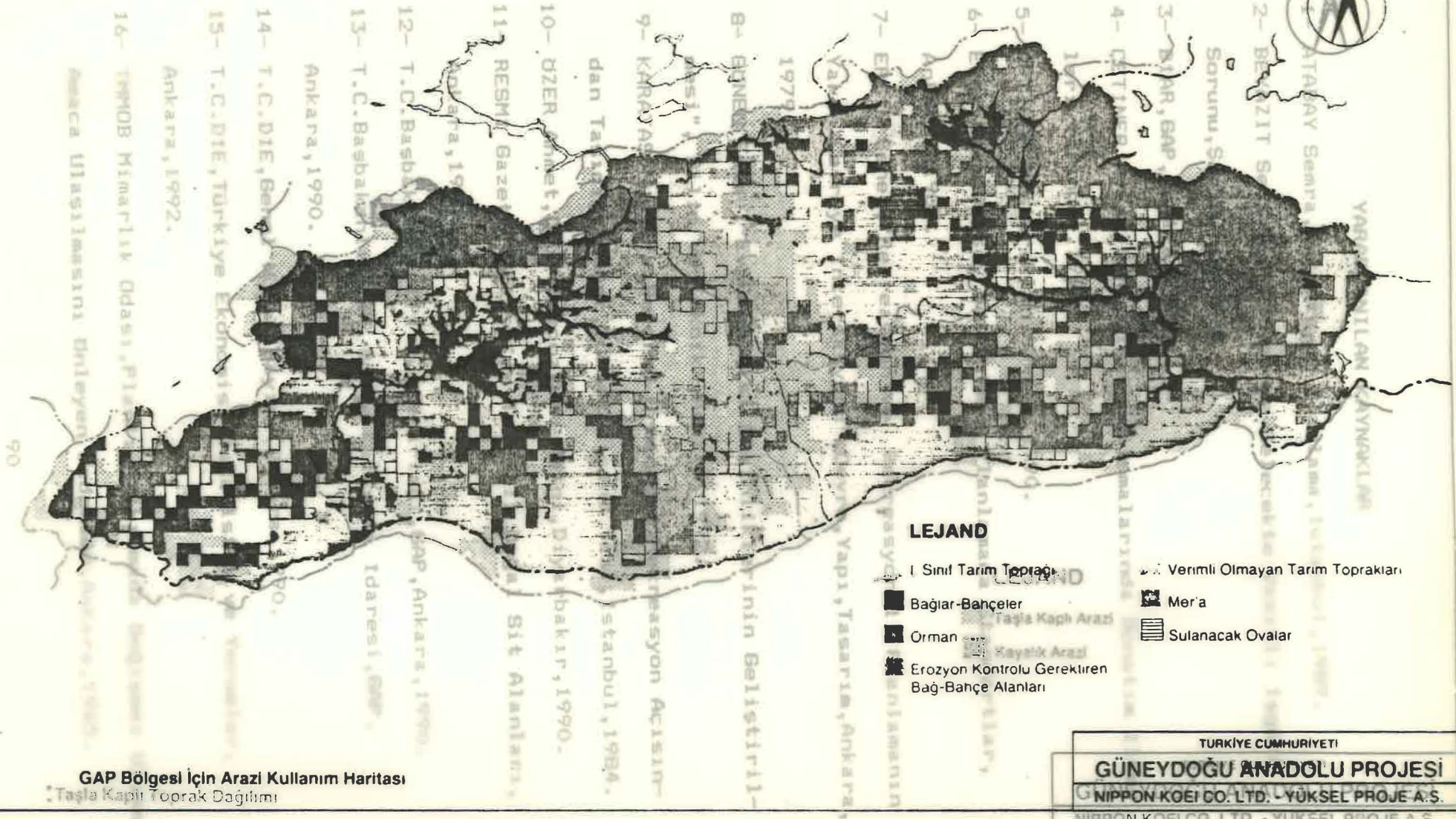
LEJAND

- İL MERKEZLERİ
- MAĞARALAR
- KAPLICA VE MADEN SUYU
- △ MADEN SUYU
- ▲ KAPLICALAR
- I. Sınıf Tarım Toprağı
- Venimli Olmayan Tarım Toprakları
- Bağlar-Bançeler
- Mer'a
- Orman
- Erozyon Kontrolü Olmayan Bağ-Bançe Alanları
- Solunacak Ovalar

SEKİL 6: GAP BÖLGESİNDEKİ MAĞARALAR, MADEN SUYU VE KAPLICALAR (D.Bakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumun'daki Bilgilerden Yararlanılmıştır)

GAP Bölgesi için Arazi Kullanım Haritası
*Tabii Kaynak Toprak Dağılımı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
NIPPON KOGI CO. LTD. - YUKSEL PROJE A.Ş.

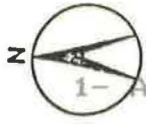
- 1- ATATAY Semra Sorunu, S.
- 2- BEZİT Sorunu, S.
- 3- DİNR, GAP.
- 4- ÇİNE, GAP.
- 5- ERZİNCAN, GAP.
- 6- ERZURUM, GAP.
- 7- ERZURUM, GAP.
- 8- GÜNE, GAP.
- 9- KARAAĞaç, GAP.
- 10- ÖZER, GAP.
- 11- RESMİ Gazetesi, GAP.
- 12- T.C. Başbakanlık, GAP.
- 13- T.C. Başbakanlık, GAP.
- 14- T.C. DİE, GAP.
- 15- T.C. DİE, Türkiye Ekonomisi, Ankara, 1992.
- 16- TMMOB Mimarlık Odası, GAP.

LEJAND

- I Sınıf Tarım Toprağı
- Bağlar-Bahçeler
- Orman
- Erozyon Kontrolü Gerektiren Bağ-Bahçe Alanları
- Verimli Olmayan Tarım Toprakları
- Mer'a
- Sulanacak Ovalar

GAP Bölgesi İçin Arazi Kullanım Haritası
Taşla Kaplı Toprak Dağılımı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
NIPPON KOEI CO. LTD. - YÜKSEL PROJE A.Ş.
NIPPON KOEI CO. LTD. - YÜKSEL PROJE A.Ş.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- ATABAY Semra, *Rekreasyon Planlama*, İstanbul, 1989.
- 2- BEYAZIT Semra, GAP, *Yüresinde Gelecekte Vasıflı İşgücü Sorunu*, Sankurca, 1990.
- 3- BİAR, GAP, Ankara, 1990.
- 4- CETİNER Ayten, *Sahircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri*, İstanbul, 1978.
- 5- DPT, GAP, *Master Planı*, Ankara, 1990.
- 6- EKER Fatma, Ersoy Atila, *Kent Planlamada Kayalar*, Ankara, 1981.
- 7- ERGİN Genel, "Rekreasyon ve Rekreasyonel Planlamanın Yakın Çevreye İnterasyonu" *Çevre, Yapı, Tasarım*, Ankara, 1979.
- 8- GÜNEŞ Emine, "Ev Ekonomisi Etkinliklerinin Geliştirilmesi", *Bilim ve Teknik*, Ankara, 1992.
- 9- KARATAŞ Mustafa, *Belgrad Ormanının Rekreasyon Açısından Taşınabilir Değer*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1984.
- 10- ÖZER Ahmet, *Çevre Sempozyumu Metni*, Diyarbakır, 1990.
- 11- RESMİ Gazete, *Türkiye'de Tescilli Doğal Sit Alanları*, Ankara, 1981.
- 12- T.C. Başbakanlık, DPT Müsteşarlığı, GAP, Ankara, 1990.
- 13- T.C. Başbakanlık, GAP Bölge Kalkınma İdaresi, GAP, Ankara, 1990.
- 14- T.C. DİE, Genel Müfessirlik, Ankara, 1990.
- 15- T.C. DİE, *Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar*, Ankara, 1992.
- 16- TMMOB Mimarlık Odası, *Planlı Kalkınmada Değişmez Ulusal Amaca Ulaşılmasını Enleyen Nedenler*, Ankara, 1965.

LEJAND

• Taşla Kaplı Arazi

• Kayalık Arazi

• Taşla Kaplı Toprak Dağılımı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
NIPPON KOEI CO. LTD. - YUKSEL PROJE A.Ş.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- ATABAY Semra,Rekreasyon Planlama,İstanbul,1989.
- 2- BEYAZIT Sema,GAP Yüresinde Gelecekte Vasıflı İlgücü Sorunu,Şanlıurfa,1990.
- 3- BİAR,GAP,Ankara,1990.
- 4- ÇETİNER Ayten,Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri,İstanbul,1991.
- 5- DPT,GAP Master Plan,Ankara,1990.
- 6- Eker Fatma,Ersoy Melih,Kent Planlamada Standartlar, Ankara, 1981.
- 7- ERGİN Şenel,"Rekreasyon ve Rekreasyonel Planlamanın Yakın Çevreye İntersasyonu",Çevre,Yapı,Tasarım,Ankara, 1979.
- 8- GÖNEN Emine,"Ev Ekonomisi Etkinliklerinin Geliştirilmesi", Bilim ve Teknik ,Ankara,1992.
- 9- KARATAŞ Mustafa,Belgrad Ormanının Rekreasyon Açısından Taşıdığı Değer,Yüksek Lisans Tezi,İstanbul,1984.
- 10- ÖZER Ahmet,D.Ü. Sempozyumu Metni,Diyarbakır,1990.
- 11- RESMİ Gazete,Türkiye'de Tescilli Doğal Sit Alanları, Ankara,1983.
- 12- T.C.Başbakanlık DPT Müsteşarlığı,GAP,Ankara,1990.
- 13- T.C.Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi,GAP, Ankara,1990.
- 14- T.C.DİE,Genel Nüfus Sayımı,Ankara,1990.
- 15- T.C.DİE,Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar, Ankara,1992.
- 16- TMMOB Mimarlık Odası,Planlı Kalkınmada Değişmez Ulusal Amaca Ulaşılmasını Önleyen Nedenler,Ankara,1965.

Ender ÜZDEN

Yüksek Lisans Dalı

Mimarlık
Anabilim Dalı

ÖZGEÇMİŞ

- 03.11.1966 Diyarbakır'da doğdu
- 1972 - 1977 İlköğrenimini tamamladı
(Diyarbakır Mehmetçik İlkokulu)
- 1977 - 1984 Ortaöğrenimini tamamladı
(Diyarbakır Anadolu Lisesi)
- 1984 - 1990 Yüksek öğrenimini tamamladı
(D.Ü.Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü)
- 1990 Autocad Bilgisayar Eğitimini tamamladı
(MNG Bilgisayar)
- 1990 - 1991 Yüksek Lisans çalışmalarına başladı
- 1991 Ağustos-Eylül Yurtdışı proje yarışmasına katıldı
(Cergy Pontoise,Fransa)
- 1992 D.Ü.Mimarlık Fakültesi Arş.Görevlisi